

AINEVALDKOND „KEEL JA KIRJANDUS“

Ainevaldkonna kirjeldus

Keel on rahvuskultuuri ja rahvusliku identiteedi kandja. Keele valdamine kõnes ja kirjas on inimese mõtlemisvõime kujunemise, vaimse arengu ning sotsialiseerumise alus ja eeldus. Eesti keele hea valdamine on eduka õppimise eeldus kõigis õppeainetes. Ainevaldkonna õppeainetes omandavad õpilased keele- ja kirjandusteadmisi ning saavad lugemise, kirjutamise ja suhtlemise kogemusi. Teadmiste ning kogemuste alusel kujuneb õpilasest põhikooli lõpuks teadlik, aktiivne ja vastutustundlik lugeja, kirjutaja ning suhtleja.

Ainevaldkonna õppeained toetavad eeskätt õpilase emakeele- ja kirjanduspädevuse ning kommunikatiivsete oskuste arengut, kuid ka tema identiteedi ja enesetunnetuse kujunemist ning kultuurilist ja sotsiaalset arengut.

1.– 4. klassis arendatakse eesti keele õppes kõiki keelelisi osaoskusi (kõnelemine, kuulamine, lugemine, kirjutamine) ja õigekeelsust. Osaoskusi ja õigekeelsust arendatakse nii teabe- ja tarbetekstide kui ka ilukirjandustekstide lugemise, jutustamise ja kirjutamise kaudu.

Alates 5. klassist on eesti keel ja kirjandus eri õppeained, mida seob tekstikeskne käsitusviis ning keeleliste osaoskuste arendamine. Kirjandustundides kujundatakse õpilaste kirjandushuvi ja lugejavõimeid ning kõlblis-emotsionaalset arengut loetud kirjandusteoseid mõtestades, kuid vaadeldakse ka ilukirjanduskeele eripära ning arendatakse suulist ja kirjalikku väljendusoskust.

Ainevaldkonnasisese lõimingu põhialus on avar tekstikäsitlus, mis hõlmab nii suulisi kui ka kirjalikke tarbe- ja ilukirjandustekste, samuti pildilisi, graafilisi ning teist liiki tekste. Ainevaldkonna õppeainete koostoimes omandatakse teiste õppeainete õppimiseks vajalikke kuulamis-, kõnelemis-, lugemis- ja kirjutamisstrateegiaid, kujuneb soov ning oskus oma mõtteid väljendada.

Keelekasutust ning oskust tekste mõista ja luua arendatakse teksti- ja õigekeelsusõpetuse kaudu. Eesti/vene keelt ja kirjandust õppides omandab õpilane keelelise suhtluse oskused ja vilumused, õpib oma mõtteid ning tundeid väljendama, kuuldut ja loetut analüüsima ning kogutud teavet üldistama.

Kirjanduslike tekstide lugemine ja käsitlemine tundides avardab õpilaste kultuuri- ja elukogemust, rikastab sõnavara, soodustab kirjandushuvi ning lugejavõimete ja isiksuse arengut. Keeleliste osaoskuste lõimimise tulemusel arenevad õpilaste mõtlemisvõime, suhtlusoskus ja enesetunnetus.

Õpilased on võimelised eetiliselt, olusid ja partnerit arvestades suhtlema, teadlikumalt õppima ja tegutsema

Ainevaldkonna traditsioonid Kalamaja Põhikoolis

- Õppekäigud muuseumidesse, arhiividesse
- Kohtumised kirjanikega
- Kõnevõistlus
- Emakeelepäeva tähistamine
- Etluskonkurss
- Ainevõistlused
- Näidendite lavastamine ja esitamine
- Omaloomingulised konkursid
- Jõululuuletuste esitamine

Üldpädevuste kujundamine ainevaldkonna õppeainetes

Keele ja kirjanduse valdkonna õppeainete kaudu kujundatakse õpilastes kõiki riiklikus õppekavas kirjeldatud üldpädevusi. Seda tehakse erinevate tekstide lugemise, nende üle arutlemise reflekteerimise ja kirjutamise kaudu ning kasutades mitmesuguseid koostöövorme (ühisarutelud, projektid jne). Saavutatud üldpädevused kajastuvad tekstiloomes, esitlustes, arutlustes. Pädevustes eristatava nelja omavahel seotud komponendi – teadmiste, oskuste, väärtushinnangute ning käitumise kujundamisel on kandev roll õpetajal, kes oma väärtushinnangute ja enesekehtestamisoskusega loob sobiva õpikeskkonna ning mõjutab õpilaste väärtushinnanguid ja käitumist.

Kultuuri- ja väärtuspädevus. Kirjandusõpetuses kujundatakse kõlbelisi ja esteetilis-emotsionaalseid väärtusi ning kultuuriväärtuste mõistmist ilukirjandus- ja aimetekstide kaudu. Keeleõpetus rõhutab vaimseid ja kultuuriväärtusi: keele kui rahvuskultuuri kandja tähtsust, keeleoskust kui inimese identiteedi olulist osa. Keeleõpetuses väärtustatakse funktsionaalset kirjaoskust ning teadlikku kriitilist suhtumist teabeallikatesse, sh meediasse.

Sotsiaalne ja kodanikupädevus. Keele- ja kirjandustundides kasutatava paaris- ja rühmatöö käigus kujundatakse koostööoskust, julgustatakse oma arvamust välja ütlemiseks, kaaslaste ideid tunnustama ja teistega arvestama, ühiseid seisukohti otsima. Eri laadi ülesannete kaudu kujundatakse oskust suhelda eetiliselt ja olusid arvestades nii suuliselt kui ka kirjalikult, nii vahetult kui ka veebikeskkonnas.

Enesemääratluspädevus. Tekstide üle arutledes kujundatakse õpilastes positiivset minapilti. Õpiolukordades luuakse võimalused suhestuda käsitletavate teemadega, loovülesannete kaudu tuuakse esile õpilaste eripärad ja anded, vormitakse maailmavaade.

Õpipädevus. Keele- ja kirjandustundides arendatakse kuulamis- ja lugemisoskust, eri liiki tekstide mõistmist, fakti ja arvamuse eristamist, erinevatest allikatest teabe hankimist ja selle kriitilist kasutamist, eri liiki tekstide koostamist ning oma arvamuse kujundamist ja sõnastamist.

Suhtluspädevus. Keele- ja kirjandustundides kujundatakse suulise ja kirjaliku suhtluse oskust, suhtluspartneri ja tema suulise ja kirjaliku kõne mõistmist, suhtluspartneriga arvestamist ning sobiva käitumisviisi valikut, oma seisukohtade esitamise ja põhjendamise oskust. Õppetegevuse ja õppetekstide kaudu pannakse alus õpilaste diskuteerimis- ja väitlemis- ning tänapäevasele kirjaliku suhtlemise oskusele.

Matemaatika-, loodusteaduste ja tehnoloogiaalane pädevus. Teabetekstide abil arendatakse oskust lugeda teabegraafikat või muul viisil visuaalselt esitatud infot, leida arvandmeid, lugeda ja mõista tabelite, skeemide, graafikute ning diagrammidena esitatud infot ning seda analüüsida, sõnalise teabega seostada ja tõlgendada. Vanemates tekstides kasutatud mõõtühikute teisendamise kaudu edendatakse arvutusoskust. Õpitakse eristama teaduslikku teavet ilukirjanduslikust ja populaarteaduslikust teabest ning kasutama tehnoloogilisi abivahendeid tekstide loomisel, korrigeerimisel ja esitamisel. Ettevõtlikkuspädevus. Ettevõtlikkuse ning vastutustunde kujunemist toetatakse nii meedia- ja kirjandustekstidest kui ka igapäevaelust lähtuvate eakohaste probleemide arutamisega, nende suhtes seisukoha võtmise ja neile lahenduste otsimisega nii keele- ja kirjandustundides kui ka loovtöodes. Ettevõtlikkuspädevuse kujunemist soodustab õpilaste osalemine projektides, mis eeldavad õpilaste omaalgatust ja aktiivsust ning keele- ja kirjandusteadmiste rakendamist ning täiendamist eri allikatest.

Digipädevus. Õpilane oskab vormistada korrektset e- kirja; kasutada internetipõhist keeleabi, sh erinevaid sõnastikke; oskab vormistada ametikirju, töödelda erinevaid tekstie, blogida. Teab viisaka veebisuhtluse põhitõdesid.

Lõiming. Keele ja kirjanduse valdkonna õppeained toetavad pädevuste saavutamist teistes valdkondades. Keele- ja kirjandustundides arendavad õpilased kõikides õppeainetes vajalikku suulist ja kirjalikku väljendus- ning suhtlusoskust, õpivad lugema ja mõistma eri liiki tekste, sh teabe- ja tarbetekste, arendavad kirjandustekste lugedes sõnavara ning avardavad maailmapilti; õpivad kirjutama eri tüüpi tekste, kasutades kohaseid keelevahendeid ja õpitud termineid ning sobivat stiili; õpivad koostama ja vormistama uurimistööd, kasutama allikaid ja viitama neile; harjuvad kasutama

eri liiki sõna- ja käsiraamatuid. Arutlusoskust ning info hankimise, tõlgendamise ja kasutamise oskusi arendatakse nii keele ja kirjanduse valdkonna kui ka teiste ainete õppes, töötades sisult erinevate tekstidega, samuti diskussioonide ja väitluste kaudu. Lõimingut toetab elementaarsete õigekirjanõuete järgimine teiste ainevaldkondade tundides.

Võõrkeeled. Eesti keele õpetuse kaudu arendatakse õpilaste kirjalikku ja suulist eneseväljendus- ning arutlusoskust, oskust luua tekste ning neist aru saada. Võõrkeelte õppimisel on abiks eesti keele tundides omandatud keelemõisted. Omandatud võõrsõnad toetavad võõrkeelte õppimist. Maailmakirjanduse autorite ja teostega tutvumine tekitab huvi võõrkeelte õppimise vastu. Õpitavas võõrkeeles kirjutavate autorite teoste lugemine ja arutamine süvendab huvi selle keele maa ja kultuuri ning ka kirjanduse originaalkeeles lugemise vastu.

Matemaatika. Õppetekstide ja tekstülesannete mõistmist soodustab eesti ja kirjanduse tundides arendatav lugemisoskus. Arvsõnade õigekirja õppimine toetab korrektse matemaatilise kirjaoskuse omandamist.

Loodusained. Loodusteaduslike õppe- ja teabetekstide mõistmine eeldab head lugemisoskust ja tööd tekstiga. Kohanimede ning loodusnähtuste ja -objektide nimetuste õigekirja kinnistatakse keele- ja kirjandustundides. Loodusteemalised tekstid õppe- ning ilukirjanduses aitavad loodust tundma õppida ja väärtustada. Loodusainetes omandatud sõnavara ning teadmised soodustavad omakorda kirjandusteoste looduskirjelduste mõistmist ja kujutluspiltide teket ning võimendavad seeläbi emotsionaalset mõju lugejale.

Sotsiaalained. Ilukirjandusteoste lugemine ja analüüs toetavad maailmapildi kujunemist, ajaloosündmuste mõistmist ning ühiskonnaelus ja inimsuhetes orienteerumist. Kirjandustekste valides ja käsitledes peetakse 4 silmas ühiskonnas olulisi valdkondi: väärtused ja kõlblus; suhted kodus ja koolis; omakultuur ja kultuuriline mitmekesisus; kodanikuühiskond ja rahvussuhted. Sotsiaalainete õppimise käigus omandatud teadmised ajaloost, ühiskonna arengust ja toimimisest ning inimese staatusest ühiskonnas toetavad kirjandusteoste käsitlemisel ühiskondlike probleemide ja inimsuhete mõistmist. Keeletundides õpitakse riikide, ühenduste, organisatsioonide, ajalooliste isikute, ajaloosündmuste nimede õigekirja norme, mida ajaloo- ja ühiskonnatundides kinnistatakse konkreetsete näidete varal.

Kunstiained. Kunstiainete õpet toetab lähenemine kirjandusele kui kunstiainele. Kirjandusteose analüüs seostatuna illustatsioonide vaatlusega soodustab kunsti väljendusvahendite eripära mõistmist. Reklaami käsitlemine keeleõppes eeldab ka visuaalsete ja auditivsete komponentide eritlemist ja analüüsi. Kirjandusteose käsitlemise illustreerimine vastava ajastu muusikaga soodustab arusaamist

muusika emotsionaalsest mõjust ning kunstilistest väljendusvahenditest. Kirjanduse ja muusikaõpetuse ühisosa on (rahva)laul, selle tekst ja esitus.

Kehaline kasvatus. Meedia- ja kirjandustekstide valiku kaudu saadakse elukogemusi. Plakateid ja esitlusi koostades kujundatakse tervist väärtustavat eluhoiakut. Väitlustes propageeritakse tervislikku eluviisi ning dramatiseeringutes ja rollimängudes saab läbi mängida mitmesuguseid elulisi olukordi.

Tehnoloogia. Õppe- ja teabetekstide kaudu kujundatakse oskust hinnata tehnoloogia rakendamisega kaasnevaid võimalusi ja ohte, kasutada eetilisel nüüdisaegseid tehnoloogiaid oma õpi-, töö- ja suhtluskeskkonna kujundamisel ning järgida tehnilisi vahendeid kasutades ohutus- ning intellektuaalomandi kaitse nõudeid.

Läbivad teemad

Õppekava läbivaid teemasid peetakse silmas valdkonna õppeainetes eesmärkide seadmisel, õpitulemuste ning õppesisu kavandamisel, lähtudes kooliastmest ning õppeaine spetsiifikast.

Elukestev õpe ja karjääriplaneerimine. Rollimängude, tekstide käsitlemise, arutelude ja loovtööde kaudu arendatakse õpilaste suhtlus- ja koostööoskusi, mis on olulised tulevases tööelus. Arendatakse suutlikkust kujundada oma arvamust, väljendada end selgelt ja asjakohaselt nii suuliselt kui ka kirjalikult, lahendada probleeme. Õppetegevus võimaldab õpilasel kujundada eneseanalüüsiks vajalikku sõnavara, et analüüsida oma huvisid, võimeid, nii ainealaseid kui ka teisi oskusi ja teadmisi ning õpilast suunatakse kasutama eneseanalüüsi tulemusi oma tulevase haridustee ja tööelu planeerimisel. Õppetegevus võimaldab töömaailmaga ka vahetult kokku puutuda (nt õppekäigud ettevõttesse, ainevaldkonnaga seotud ametite tutvustus). Kujundatakse oskust koostada õpingute jätkamiseks ja tööle kandideerimiseks vajalikke dokumente. Meediatekstide analüüsi kaudu juhitakse õpilasi märkama ühiskonnas toimuvaid protsesse ja arutlema selle üle, kuidas need mõjutavad haridusteed ning tulevast tööelu.

Keskkond ja jätkusuutlik areng. Tervis ja ohutus. Teemakohaste tekstide varal, probleemülesannete lahendamise ning suuliste ja kirjalike arutluste kaudu toetatakse õpilaste kujunemist sotsiaalselt aktiivseteks, keskkonnateadlikeks, vastutustundlikeks ning tervist ja turvalisust väärtustavateks inimesteks.

Kodanikualgatus ja ettevõtlikkus. Eri liiki tekstide käsitlemise kaudu suunatakse õpilasi märkama ühiskonna probleeme ja neile lahendusi otsima. Projektides osalemine aitab kasvatada aktiivset ellusuhtumist.

Kultuuriline identiteet. Keele ja kirjanduse kui rahvuskultuuri kandjate toel kujuneb õpilastes arusaam endast, teadmine oma juurtest, eesti keele erikujudest (nt Mulgi, Võru, Setu, Kihnu murre). Emakeele ja kirjanduse väärtustamise kaudu õpitakse lugu pidama endast ja oma rahvast, teiste rahvaste tekstide abil kujundatakse arusaam kultuuride erinevustest, aga ka tõdemus inimkonna kultuurilisest ühisosast.

Teabekeskkond. Erinevatest allikatest (sh internetist) teabe hankimine, selle kriitiline hindamine ja kasutamine on nii keele- ja õppeteemakohaste teadmiste laiendamise kui ka tekstilooime eelduseks.

Tehnoloogia ja innovatsioon. Õpiülesannete lahendamiseks kasutatakse teadlikult infoühiskonna võimalusi, õpilasi suunatakse alternatiivseid lahendusi otsima, oma ideid ellu rakendama.

Väärtused ja kõlblus. Ilukirjandust ning kultuuriteemalisi teabetekste lugedes ja analüüsid, nende üle arutledes ning nende põhjal kirjutades pööratakse tähelepanu õpilaste kujunemisele kõlbelisteks isiksusteks, kes teavad ja tunnustavad üldinimlikke ja ühiskondlikke väärtusi. Tekstide analüüsi abil kujundatakse julgust astuda välja taunimisväärsete tegude ja hoiakute vastu.

Hindamine

Õpitulemusi hinnates lähtutakse põhikooli riikliku õppekava üldosa ja teiste hindamist reguleerivate õigusaktide käsitlest.

Kalamaja Põhikooli 1. klassis toimub kujundav hindamine. Kujundava hindamise käigus analüüsitakse õpilase teadmisi, oskusi, väärtushinnanguid ja antakse õpilase teadmiste kohta sõnalist tagasisidet ning see sisaldab ettepanekuid, soovitusi edaspidiseks tegevuseks. 2. ja 3. klassis hinnatakse numbriliselt.

Hinnatakse õpilase teadmisi ja oskusi suuliste vastuste (esituste) ning kirjalike tööde alusel, arvestades teadmiste ja oskuste vastavust taotletavatele õpitulemustele. Õpitulemusi hinnatakse sõnaliste hinnangute või numbriliste hinnetega. Õpitulemuste kontrollimise vormid on mitmekesised ning vastavuses õpitulemustega. Rühmatööde puhul hinnatakse mitte ainult lõpptulemust, vaid kogu töö protsessis osalemist.

I kooliastmes hinnatakse õpilase:

- suulist keelekasutust, s.o kõnelemist ja kuulamist;
- lugemist, s.o lugemistehnikat, teksti mõistmist ja vabalugemist;
- kirjutamist, s.o kirjatehnikat, õigekirja ja kirjalikku tekstilooimet.

II ja III kooliastmes hinnatakse õpilase:

- suulist ja kirjalikku suhtlust;

- tekstide vastuvõttu;
- tekstiloomet;
- tekstide õigekeelsust.

Füüsiline õpikeskkond

Peamiseks õpikeskkonnaks on klassiruum, oluline koht on õppekäikudel muuseumidesse, arhiividesse, raamatukokku, näitustele jne. Kooli hoov võimaldab läbi viia ka õuesõpet.

AINEKAVAD

KEEL JA KIRJANDUS

Õppeaine sisu 1. klassis

Suuline keelekasutus

Helide ja häälte ning häälikute eristamine (asukoht ja järjekord sõnas), hääliku pikkuse eristamine.

Õpetaja ja kaaslase kuulamine ning suulise juhendi järgi toimimine. Õpetaja ja kaaslase ettelugemise kuulamine. Kuuldu ning nähtu kommenteerimine. Fakti ja fantaasia eristamine.

Õpetaja etteloetud ainetekstist oluliste mõistete leidmine. Kaaslase ettelugemise hindamine ühe aspekti kaupa (õigsus, pausid ja intonatsioon mõtte toetajana).

Kuuldud jutu (muinasjutu, lühijutu lapse elust jms) ümberjutustamine. Dialoogi jälgimine, hinnangud tegelastele ning nende ütlustele.

Hääldus- ja intonatsiooniharjutused. Häälduse harjutamine, hääle tugevuse kohandamine vastavalt olukorrale. Kõne eri nüansside (tempo, hääletugevuse, intonatsiooni) esiletoomine dramatiseeringus jm esituses. Selge häälduse jälgimine teksti esitades.

Sobivate kõnetuste (palumise, küsimise, keeldumise, vabandust palumise, tänamise) valik suhtlemisel. Suuline selgitus, kõnetus- ja viisakusväljendid, teietamine ja sinatamine.

Sõnavara arendamine: sõnatähenduste selgitamine ja täpsustamine, aktiivse sõnavara laiendamine; lähedase ja vastandtähdusega sõna leidmine. Eri teemadel vestlemine sõnavara rikastamiseks, arutamine paaris ja väikeses rühmas.

Mõtete väljendamine terviklausetena. Küsimuste moodustamine ja esitamine ning neile vastamine.

Jutustamine kuuldu, nähtu, läbielatu, loetu, pildi, pildiseeria ja etteantud teema põhjal; aheljutustamine.

Sündmuse, isiku, looma, eseme jm kirjeldamine tugisõnade, skeemi ning tabeli abil.

Eneseväljendus dramatiseeringus ja rollimängus erisuguste meeleolude väljendamiseks. Tuttava luuletuse ja dialoogi ilmekas (mõtestatud) peast esitamine.

Nii enese kui ka teiste tööde tunnustav kommenteerimine õpetaja juhiste alusel. Arutlemine paaris ja rühmas: oma suhtumise väljendamine, nõustumine ja mittenõustumine, ühiste seisukohtade otsimine, kaaslaste arvamuse küsimine.

Lugemine

Raamatu/teksti üldine vaatlus: teksti paigutus, sisukord, õppeülesannete esitus.

Trükitähtede tundmaõppimine. Tähtedest sõnade ja sõnadest lausete lugemine. Silpidest sõnade moodustamine. Lugemistehnika arendamine õpetaja juhendite järgi (õige hääldus, ladusus, pausid, intonatsioon, tempo; oma lugemisvea parandamine, kui sellele tähelepanu juhitakse). Lugemistehniliselt raskete sõnade ning sõnaühendite lugema õppimine. Oma ja kaaslase lugemistehnika hindamine õpetaja juhiste alusel. Oma ja õpetaja käekirjalise teksti lugemine klassitahvlilt ja vihikust.

Jutustava ja kirjeldava teksti ning teabeteksti (õpilaspäeviku, kutse, õnnitluse, saatekava, tööjuhendi, raamatu sisukorra) lugemine. Üksikute tingmärkide (õppekirjanduse tingmärgid, liiklusmärgid jms), skeemide, kaartide ja tabelite lugemine õppekirjanduses ning lasteraamatutes.

Sõna, lause ning teksti sisu mõistmine. Tekstis küsimuse, palve, käsu ja keelu äratundmine. Teksti sisu ennustamine pealkirja, piltide ja üksiksõnade järgi.

Teksti jaotamine osadeks ning tekstiosade pealkirjastamine. Loetava kohta kava, skeemi, kaardi koostamine õpetaja abiga. Loetu põhjal teemakohastele küsimustele vastamine.

Loole alguse ja lõpu mõtlemine. Tegelaste iseloomustamine.

Töö tekstiga: õpitavate keelendite, sünonüümide, otsese ja ülekantud tähendusega sõnade leidmine. Jutustavate luuletuste ja proosateksti mõtestatud esitamine. Riimuvate sõnade leidmine.

Kahekõne lugemine, intonatsiooni ja tempo valik saatelause alusel ning partnereid arvestades.

Loetud raamatust jutustamine ning loetule emotsionaalse hinnangu andmine. Vajaliku raamatu leidmine õpetaja abiga ja iseseisvalt.

Tekstiliikide eristamine: muinasjutt, mõistatus, vanasõna, luuletus, jutustus, näidend, kiri.

Tarbe- ja teabetekst: teade, tööjuhend, eeskiri, retsept, saatekava, sõnastik, tööjuhend, sisukord, õpikutekst, teatmeteose tekst, ajalehe- ja ajakirja- ning muu meediatekst.

Teksti ülesehitus: pealkiri, teksti osad (lõigud, loo alustus, sisu, lõpetus).

Ilukirjandus: folkloorne lastelaul, liisusalm, jutustus, muinasjutt, muistend, luuletus, kahekõne, näidend, sõnamänguline tekst, piltjutt, mõistatus, vanasõna.

Kirjanduse eri liike ja žanre esindavad tekstid õppekirjandusse ja vabalugemiseks valitakse eesti ja väliskirjanike loomingust, lähtudes väärtuskasvatusest, vajadusest õpilaste keelekasutust rikastada ja kultuuritraditsiooni edasi anda.

Kirjutamine

Kirja eelharjutused. Joonistähtede kirjutamine. Väikeste ja suurte kirjatähtede õppimine, õiged tähekujud ning seosed, ühtlane kirjarida.

Tahvlile, vihikusse ja õpilaspäevikusse kirjutamine.

Töö vormistamine, puhtus, käekirja loetavus ning kuupäeva kirjutamine. Teksti ärakiri tahvlilt ja õpikust. Kirjutatu kontrollimine õpiku ja sõnastiku järgi. Oma kirjavea parandamine.

Etteütlemise järgi sõnade ja lausete kirjutamine.

Tarbeteksti kirjutamine näidise järgi: kutse, õnnitlus.

Lausete moodustamine, laiendamine ja sidumine tekstiks. Ümberjutustuse kirjutamine. Jutu kirjutamine pilditäiendusena (pildi allkiri, tegelaskõne jms). Loovtöö kirjutamine (vabajutt, jutt pildi, pildiseeria, küsimuste, skeemi, kaardi või kava toel, fantaasialugu).

Sündmusest ja loomast kirjutamine.

Häälik, silp, sõna, lause, tekst. Täis- ja kaashäälikud. Tähed ja tähestik. Hääliku pikkuse märkimine kirjas.

Liitsõna. Nimi-, omadus- ja tegusõna. Ainsus ja mitmus. Sõnavormide moodustamine küsimuste alusel. Olevik ja minevik. Lähedase ja vastandtähendusega sõna. Sõna ja tema vormide õigekirja ning tähenduse omandamine ja täpsustamine.

Õpitulemused 1. klassi lõpus

Suuline keelekasutus (kuulamine, kõnelemine)

- eristab häälikuid (asukoht ja järjekord sõnas), täishääliku pikkusi;
- toimib õpetaja ja kaaslaste suulise juhendi järgi;
- kuulab õpetaja ja kaaslaste esituses lühikest eakohast teksti, mõistab kuulnud lause, jutu sisu;
- teab, et sõnadel on lähedase või vastandtäheendusega sõna ja nimetab neist mõningaid;
- väljendab end suhtlusolukordades arusaadavalt: palub, küsib, tänab, vabandab;
- jutustab suunavate küsimuste toel kuuldust, nähtust, loetust;
- koostab õpetaja abiga pildiseeria või küsimuste toel suulise jutu, esitab luuletust peast.

Lugemine

- tunneb häälik-tähelest vastavust, loeb õpitud teksti enam-vähem ladusalt, lausehaaval üksiku peatusega raskema sõna ees oma kõnetempos või sellest aeglasemalt;
- mõistab häälega või endamisi (vaikse häälega või huuli liigutades) lugedes loetu sisu;
- vastab teksti kohta käivatele küsimustele, mille vastused on palas otsesõnu öeldud;
- mõtleb jutule alguse või lõpu;
- on lugenud mõnda lasteraamatut, nimetab nende pealkirja ja autoreid, annab loetule emotsionaalse hinnangu (lõbus, tõsine, igav ...).

Kirjutamine

- kasutab õigeid kirjutamisvõtteid, teab, kuidas väikesi ja suuri kirjatähti kirjutatakse ning sõnas õigesti seostatakse;
- kirjutab tahvlilt ära;
- täidab tahvlinäidise järgi õpetaja abiga õpilaspäevikut, paigutab näidise järgi tööd vihikulehele, varustab töö kuupäevaga;
- koostab näidise järgi kutse;
- eristab häälikut, tähte, täis- ja kaashäälikut, sõna, lauset;
- kirjutab omasõnade algusesse k, p, t;
- kirjutab õigesti lühemaid (kuni 2-silbilisi) sõnu ja lauseid;
- teab, et lause lõpeb punktiga;
- teab, et lause alguses, inimeste, loomade nimes kasutatakse suurt algustähte
- kirjutab õigesti oma nime.

KEEL JA KIRJANDUS

Õppeaine sisu 2. klassis

Suuline keelekasutus

Kuulamine

Hääliku pikkuste eristamine, põhirõhk suluta kaashäälikul.

Õpetaja ja kaaslase suulise mitmeastmelise juhendi meeldejätmise ja selle järgi toimimine.

Õpetaja ettelõetud ainetekstist oluliste mõistete leidmine ja lihtsa skeemi koostamine õpetaja juhendamisel.

Kaaslase ettelugemise kuulamine ja hinnangu andmine ühe aspekti kohta (õigsus, pausid ja intonatsioon mõtte toetajana).

Kõnelemine

Sõnatähenduste selgitamine ja täpsustamine aktiivse sõnavara laiendamiseks.

Kuuldud jutu ümberjutustamine; pikema dialoogi jälgimine, hinnangud tegelastele ja sisule.

Hääldus- ja intonatsiooniharjutused. Eneseväljendus dramatiseeringus ja rollimängus. Kõne eri nüansside (tempo, hääletugevus, intonatsioon) esiletoomine dramatiseeringus jm esituses. Kõnelemine eri olukordades (telefonitsi, rühma esindajana), rollimängud.

Nii enese kui ka teiste tööde tunnustav kommenteerimine. Oma arvamuse avaldamine (raamatu, filmi jm) kohta ja selle põhjendamine.

Arutlemine paaris ja rühmas: oma suhtumise väljendamine, nõustumine ja mittenõustumine, ühiste seisukohtade otsimine.

Sündmuse, isiku, looma, eseme kirjeldamine tugisõnade, skeemi, tabeli abil. Mõtete väljendamine terviklausetena.

Küsimuste moodustamine, küsimuste esitamine ja neile vastamine. Eri meeleoluga luuletuste (aastaajad, laste elu) mõtestatud peast esitamine.

Lugemine

Lugemistehnika arendamine õpetaja juhendite järgi: oma lugemisvea parandamine, kui sellele tähelepanu juhitakse, sobiva intonatsiooni kasutamine. Lugemistehniliselt raskete sõnade ja sõnühendite lugema õppimine.

Kahekõne lugemine, intonatsiooni ja tempo valik saatelause alusel ja partnereid arvestades. Eri liiki lühitekstide (teade, kiri, ajakirja rubriik, sõnastik) mõistev lugemine. Oma ja õpetaja käekirjalise teksti lugemine klassitahvlilt ja vihikust.

Raamatu/teksti üldine vaatlus: teksti paigutus, sisukord, õppeülesannete esitus. Üksikute tingmärkide (õppekirjanduse tingmärgid, liiklusmärgid jms), skeemide, kaartide ja tabelite lugemine õppekirjanduses ning lasteraamatutes. Teksti sisu aimamine pealkirja, piltide, üksiksõnade jm alusel. Tekstist õpitavate keelendite, samuti sünonüümide, otsese ja ülekantud tähendusega sõnade jms leidmine. Õpiku sõnastiku kasutamine. Tekstis küsimuse, palve, käsu ja keelu äratundmine. Loetud jutustuse ja muinasjutu kohta kava koostamine õpetaja abiga (teksti jaotamine osadeks); skeemi/kaardi koostamine õpetaja abiga. Loetu põhjal teemakohastele küsimustele vastamine (ka siis, kui vastus otse tekstis ei sisaldu).

Loole alguse ja lõpu mõtlemine. Tegelaste iseloomustamine.

Luuletuste ilmekas (mõtestatud) esitamine. Riimuvate sõnade leidmine.

Tekstiliikide eristamine: jutustus, luuletus, näidend, mõistatus, vanasõna.

Kirjandustekstid: rahvaluuleline liisusalm, muinasjutt, mõistatus, luuletus, piltjutt, vanasõna, jutustus, näidend, muistend. Loetud raamatu tutvustamine ja soovitamine. Vajaliku teose otsimine kooli või kodukoha raamatukogust autori ja teema järgi täiskasvanu abiga.

Kirjutamine

Suurte ja väikeste kirjatähtede kordamine. Kirjutamise tehnika arendamine: ühtlane kirjarida, õiged tähekujud ja seosed nii väikestel kui suurtel kirjatähtedel.

Näidise järgi kirjatöö paigutamine vihiku lehele, kirjapaberile; kuupäeva kirjutamine.

Kutse, õnnitluse ja teate koostamine õpetaja abiga.

Tekstilähedase ümberjutustuse kirjutamine küsimuste ja tugisõnade toel. Loovtöö skeemi, kaardi toel; fantaasialugu. Jutu ülesehitus: alustus, sisu ja lõpetus; jutule alguse ja lõpu kirjutamine.

Varasemale lisanduvalt keeleteadmised: täishäälikuühendi õigekiri, suluta kaashääliku pikkus ja õigekiri; k, p, t s-i ja h kõrval; i ja j silbi alguses, h sõna alguses.

Silbitamine, poolitamise üldpõhimõtted.

Lauseliik ja lõpumärk (jutustav e väit- ja küsilause).

Koma kasutamine liitlause kirjutamisel et, sest, aga, kuid puhul. Suur algustäht oma kooli ja tuttavates kohanimeses.

Sõnade lõpu õigekiri –d (mida teed?), -sse (kellesse? millesse?), -ga (kellega? millega?), -ta (kellela? milleta?). Ma, sa, ta, me, te, nad õigekiri.

Etteütlemise järgi kirjutamine õpitud keelendite ulatuses. Kirjavea parandamine, kui veale tähelepanu juhitakse; kirjavea vältimine, kui veaohlikule kohale tähelepanu juhitakse.

Õpitulemused 2. klassi lõpus

Suuline keelekasutus

- eristab täis- ja suluta hääliku pikkusi;
- kuulab õpetaja ja kaaslaste eakohast teksti ning toimib saadud sõnumi kohaselt;
- koostab kuuldu põhjal lihtsama skeemi ja kaardi;
- kasutab kõnes terviklauseid;
- teab ja leiab vastandtähtsusega sõnu ning ka lähedase tähendusega sõnu;
- väljendab arusaadavalt oma soove ja kogemusi väikeses ja suures rühmas;
- vestleb oma kogemustest ja loetust;
- annab edasi lugemispala, õppeteksti, filmi ja teatrietenduse sisu;
- koostab jutu pildiseeria, pildi või küsimuste toel;
- mõtleb jutule alguse või lõpu;
- vaatleb ja kirjeldab nähtut, märkab erinevusi ja sarnasusi (õpetaja suunavate küsimuste toel);
- esitab luuletust peast.

Lugemine

- loeb õpitud teksti õigesti, ladusalt (lugemistempo võib olla kõnetempost aeglasem), parandab ise oma lugemisvigu, enamasti väljendab intonatsioon loetava sisu;
- mõistab häälega või endamisi lugedes loetu sisu;
- vastab teemakohastele (ka lihtsamatele tekstis mitte otsese infoga seotud) küsimustele;
- leiab tekstis iseseisvalt vastused konkreetsetele küsimustele ja töötab eakohaste juhiste alusel;
- tunneb ära jutu, luuletuse, mõistatuse, näidendi ja vanasõna;
- kasutab õpiku sõnastikku sõnade leidmiseks algustähe järgi;

- on lugenud mõnda lasteraamatut, nimetab tegelasi ja annab edasi loetu sisu mõne huvitava, enam meeldinud episoodi järgi.

Kirjutamine

- kasutab kirjutades õigeid väikeste ja suurte kirjatähtede tähekujusid ja seoseid;
- kirjutab õigesti tahvlilt või õpikust ära;
- täidab iseseisvalt õpilaspäevikut ja kujundab vihikut, paigutab näidise järgi tööd vihikulehele, kirja joonelisele lehele, varustab töö kuupäevaga;
- koostab õpetaja abiga kutse, õnnitluse ja teate;
- kirjutab loovtöö ning ümberjutustuse pildiseeria, tugisõnade ja küsimuste abil;
- eristab häälikut, tähte, täis- ja kaashäälikut, silpi, sõna, lauset, täishäälikuühendit;
- kirjutab õigesti sulghääliku omasõnade algusesse ja omandatud võõrsõnade algusesse;
- märgib kirjas õigesti täishäälikuid;
- teab peast võõrtähtedega tähestikku;
- alustab lauset suure algustähega ja lõpetab punkti või küsimärgiga;
- kasutab suurt algustähte inimeste ja loomade nimedes, tuttavates kohanimedes;
- kirjutab õigesti sõnade lõppu -d (mida teed?), -sse (kellesse? millesse?), -ga (kellega? millega?), -ta (kellela? milleta?);
- kirjutab etteütlemise järgi õpitud keelendite ulatuses sisult tuttavat teksti ja kontrollib kirjutatut näidise järgi.

KEEL JA KIRJANDUS

Õppeaine sisu 3. klassis

Suuline keelekasutus

Kuulamine

Hääliku pikkuste eristamine, põhirõhk sulghääliku pikkusel.

Pikema suulise juhendi meeldejätmise ja selle järgi toimimine. Kaaslase ja õpetaja juhtnööride kuulamine, nende järgi toimimine.

Ettelugemise kuulamine. Kaaslase ettelugemise hindamine ühe aspekti kaupa (õigsus, pausid ja intonatsioon mõtte toetajana). Kuuldu ning nähtu kommenteerimine. Fakti ja fantaasia eristamine. Õpetaja etteloetud ainetekstist oluliste mõistete leidmine ning lihtsa skeemi koostamine.

Kuuldu (muinasjutt, lühijutt lapse elust, proosa-, luule ja ainetekst), nähtu (lavastus, film) sisu ümberjutustamine.

Dialoogi jälgimine, hinnangud tegelastele ja nende ütlustele.

Kõnelemine

Hääldus- ja intonatsiooniharjutused. Selge häälduse jälgimine teksti esitades. Kõne eri nüansside (tempo, hääletugevuse, intonatsiooni) esiletoomine dramatiseeringus jm esituses.

Sobivate kõnetuste (palumine, küsimine, keeldumine, vabandust palumise, tänamise) valik suhtlemisel. Suuline selgitus, kõnetus- ja viisakusväljendid, teietamine ja sinatamine.

Kõnelemine eri olukordades: vestlus tundmatuga, sh telefonitsi, klassi/kooli esindamine, võistkonda kutsumine, koostegevusest loobumine jms.

Sõnavara arendamine: sõnatähenduse selgitamine ja täpsustamine, aktiivse sõnavara laiendamine, lähedase ja vastandtäheendusega sõna leidmine. Eri teemadel vestlemine sõnavara rikastamiseks, arutamine paaris ja väikeses rühmas. Oma arvamuse avaldamine, nõustumine ja mittenõustumine, ühiste seisukohtade otsimine, kaaslase arvamuse küsimine.

Mõtete väljendamine terviklausetena ja sobiva sõnastusega (sõnavalik, mõtte lõpuleviimine).

Küsimuste moodustamine ja esitamine ning neile vastamine.

Jutustamine kuuldu, nähtu, läbielatu, loetu, pildi, pildiseeria ja etteantud teema põhjal; aheljutustamine.

Sündmuste, isiku, looma, eseme jm kirjeldamine tugisõnade, skeemi ning tabeli abil.

Eneseväljendus dramatiseeringus ja rollimängus erisuguste meeleolude väljendamiseks. Tuttava luuletuse ja dialoogi ilmikas (mõtestatud) esitamine. Nii enese kui ka teiste tööde tunnustav kommenteerimine õpetaja juhiste alusel.

Lugemine

Raamatu/teksti üldine vaatlus: teksti paigutus, sisukord, õppeülesannete esitus.

Teksti ülesehitus: pealkiri, teksti osad (lõigud, loo alustus, sisu, lõpetus).

Lugemistehnika arendamine õpetaja juhendite järgi (õige hääldus, ladusus, pausid, intonatsioon, tempo; oma lugemisvea parandamine, kui sellele tähelepanu juhitakse). Ladus ja automatiseerunud lugemine. Oma ja kaaslase lugemistehnika hindamine õpetaja juhiste alusel. Oma ja õpetaja käekirjalise teksti lugemise klassitahvlilt ja vihikust. Jutustava ja kirjeldava teksti ning tarbeja teabeteksti (õpilaspäeviku, kutse, õnnitluse, saatekava, tööjuhendi, raamatu sisukorra, sõnastiku, teate, eeskirja, retsepti, õpikuteksti, teatmeteose teksti, ajalehe- ja ajakirja ning muu meediateksti) lugemine. Üksikute tingmärkide (õppekirjanduse tingmärgid, liiklusmärgid jms), skeemide, kaartide ja tabelite lugemine õppekirjanduses, lasteraamatutes ning lasteajakirjanduses.

Sõna, lause ning teksti sisu mõistmine. Tekstis küsimuse, palve, käsu ja keelu äratundmine. Teksti sisu ennustamine pealkirja, piltide ja üksiksõnade järgi.

Töö tekstiga: tekstist õpitavate keelendite, sünonüümide, otsese ja ülekantud tähendusega sõnade leidmine. Õpiku sõnastiku iseseisev kasutamine.

Teksti jaotamine osadeks ning tekstiosade pealkirjastamine. Loetava kohta kava, skeemi, kaardi koostamine. Loetu põhjal teemakohastele küsimustele vastamine. Loole alguse ja lõpu mõtlemine. Teksti teema ja peamõtte sõnastamine, tegelaste iseloomustamine.

Jutustavate luuletuste ja proosateksti mõtestatud esitamine. Riimuvate sõnade leidmine. Kahekõne lugemine, intonatsiooni ja tempo valik saatelause alusel ning partnereid arvestades.

Loetud raamatust jutustamine, loetule emotsionaalse hinnangu andmine ja raamatust lühikokkuvõtte tegemine. Vajaliku raamatu leidmine iseseisvalt.

Tekstiliikide eristamine: muinasjutt, mõistatus, vanasõna, luuletus, jutustus, näidend, kiri. Kirjandus: folkloorne lastelaul, liisusalm, jutustus, muinasjutt, muistend, luuletus, kahekõne, näidend, sõnamänguline tekst, piltjutt, mõistatus, vanasõna.

Kirjutamine

Kirjutamise tehnika süvendamine, oma loetava käekirja kujundamine, kirjutamise kiiruse arendamine. Kirjutamisvilumuse saavutamine (õiged tähekujud ja proportsioonid, loetav käekiri, ühtlane kirjarida, kirjatöö nõuetekohane välimus, töö vormistamine).

Teksti ärakiri tahvlilt ja õpikust. Kirjutatu kontrollimine õpiku ja sõnastiku järgi. Oma kirjavea parandamine.

Etteütlemise järgi kirjutamine. Tahvlile, vihikusse ja õpilaspäevikusse kirjutamine. Tarbeteksti kirjutamine näidise järgi: kutse, ümbrik.

Tähestiku järjekord. Täis- ja kaashäälikuühendi õigekiri. Täis- ja suluta kaashääliku pikkuse kordamine, sulghääliku pikkuse eristamine ja õigekiri. k, p, t s-i ja h kõrval. i ja j õigekiri (v.a võõrsõnades ja tegijanimedes). h sõna alguses. Sulghäälik oma- ja võõrsõnade alguses. Suur algustäht lause alguses, inimese- ja loomanimedes, tuntumates kohanimedes. Väike algustäht õppeainete, kuude, nädalapäevade, ilmakaarte nimetustes. Poolitamise harjutamine. Liitsõna. Nimi-, omadus- ja tegusõna. Ainsus ja mitmus. Sõnavormide moodustamine küsimuste alusel. Mitmuse nimetava ning sse-lõpulise sisseütleva, kaasaütleva ja ilmaütleva käände lõpu õigekirjutus. Olevik ja minevik. Pöördelõppude õigekirjutus. Erandliku õigekirjaga ase- ja küsisõnad (ma, sa, ta, me, te, nad, kes, kas, kus). Väit- (jutustav), küsi- ja hüüdlause. Lause lõpumärgid. Koma kasutamine loetelus; et, sest, vaid, kuid, aga, siis, kui puhul; sidesõnad, mis koma ei nõua.

Etteütlemise järgi kirjutamine õpitud keelendite ulatuses. Oma kirjavea iseseisev leidmine. Sõnavara: lähedase ja vastandtähendusega sõna. Sõna ja tema vormide õigekirja ning tähenduse omandamine ja täpsustamine.

Lausete laiendamine ja sidumine tekstiks. Tarbeteksti (ajaleheartikli, teate, nimekirja jne) kirjapanek. Ümberjutustuse kirjutamine tugisõnade, skeemi, kaardi või kava toel. Loovtöö kirjutamine (vabajutt, jutt pildi, pildiseeria, küsimuste, skeemi, kaardi või kava toel, fantaasialugu).

Jutu ülesehitus: alustus, sisu, lõpetus.

Sündmusest ja loomast kirjutamine. Jutule alguse ja lõpu kirjutamine. Kirja kirjutamine.

Õpitulemused 3. klassi lõpus

Suuline keelekasutus

- kuulab mõtestatult eakohast teksti, toimib saadud sõnumi või juhendite järgi;
- väljendab end suhtlusolukordades selgelt ja arusaadavalt: palub, küsib, selgitab, keeldub, vabandab, tänab; vastab küsimustele, kasutades sobivalt täislauseid ning lühivastuseid;
- vaatlleb sihipäraselt, kirjeldab eesmärgipäraselt nähtut, eset, olendit, olukorda, märkab erinevusi ja sarnasusi;
- avaldab arvamust kuuldu, vaadeldu ja loetu kohta;
- annab küsimuste toel arusaadavalt edasi õppeteksti, lugemispala, pildiraamatu, filmi ja teatrietenduse sisu; koostab kuuldu/loetu põhjal skeemi/kaardi;
- jutustab loetust ja läbielatud sündmusest; jutustab pildiseeria, tugisõnade, märksõnaskeemi ja küsimuste toel;
- mõtleb jutule alguse ja lõpu;

- leiab väljendamiseks lähedase ja vastandtähendusega sõnu;
- esitab luuletust peast.

Lugemine

- loeb nii häälega ja kui endamisi ladusalt ja teksti mõistes; mõistab lihtsat plaani, tabelit, diagrammi, kaarti;
- loeb õpitud teksti ette õigesti, selgelt ja sobiva intonatsiooniga;
- töötab tekstiga eakohaste juhiste alusel;
- vastab suulistele ja lühikestele kirjalikele küsimustele loetu kohta;
- eristab kirjalikus tekstis väidet, küsimust, palvet, käsku, keeldu;
- tunneb ära jutustuse, luuletuse, näidendi, muinasjutu, mõistatuse, vanasõna, kirja;
- teab nimetada mõnd lastekirjanikku.

Kirjutamine

- kasutab kirjutades õigeid tähekujusid ja -seoseid, kirjutab loetava käekirjaga;
- kirjutab tahvlilt ja õpikust õigesti ära; paigutab teksti korrektselt paberile, vormistab vihiku/õpilaspäeviku nõuetekohaselt;
- valdab eesti häälikkirja aluseid ja õpitud keelendite õigekirja: eristab häälikut ja tähte, täis- ja kaashäälikut, häälikuühendit, silpi, sõna, lauset; märgib kirjas häälikuid õigesti;
- eristab lühikesi, pikki ja ülipikki täis- ja kaashäälikuid;
- kirjutab õigesti asesõnu;
- märgib sõnades õigesti kaashäälikuühendit;
- kirjutab õigesti sulghääliku omandatud oma- ja võõrsõnade algusse;
- märgib kirjas õigesti käänd- ja pöörsõnade õpitud lõppe ja tunnuseid;
- teab peast võõrtähtedega tähestikku, kasutab lihtsamat sõnastikku ja koostab lihtsaid loendeid tähestikulises järjekorras;
- kirjutab suure algustähega lause alguse, inimese- ja loomanimed ning õpitud kohanimed;
- piiritleb lause ja paneb sellele sobiva lõpumärgi;
- kirjutab etteütlemise järgi teksti ja kontrollib kirjutatut näidise järgi;
- koostab kutse, õnnitluse, teate, e-kirja;
- kirjutab eakohase pikkusega loovtöid/ümberjutustusi küsimuste, tugisõnade, joonistuse, pildi, pildiseeria, märksõnaskeemi või kava toel.

II KOOLIASTE

KEEL JA KIRJANDUS

Õppeaine sisu 4. klassis

Suuline ja kirjalik suhtlus: Hääliku pikkuste eristamine. Kaasõpilase ja õpetaja eesmärgistatud kuulamine. Kuuldu põhjal tegutsemine, kuuldule hinnangu andmine. Õpetaja ettelugemise järel (ainealane tekst, lõikhaaval) oluliste mõistete ja seoste leidmine. Kuuldud tekstist lühikokkuvõtte sõnastamine. Kuuldud teabe rühmitamine skeemi, märksõnade jm alusel. Tekstide kriitiline kuulamine (fakti ja fantaasia eristamine jms). Lavastuse, kuuldud proosa-, luule- ja ainetekstide sisu ümberjutustamine. Visuaalsed ja tekstilised infoallikad, nende usaldusväärsus. Fakt ja arvamus. Sõnavara avardamine ja täpsustamine, töö sõnastikega.

Keelekasutus erinevates suhtlusolukordades: koolis, avalikus kohas, eakaaslastega, täiskasvanutega suheldes, suulises kõnes ja kirjalikus tekstis. Vestlus etteantud teema piires. Küsimustele vastamine, esitlus, tutvustus. Erinevate käitumisviiside ja koostöövormide võrdlemine. Oma arvamuse avaldamine, seisukoha põhjendamine, kaaslaste arvamuse küsimine. Lisateabe otsimine. Suulises keelekasutuses kirjakeele põhinormingute järgimine ning mõtete sobiv sõnastamine (sõnavalik, parasiitkeelendite vältimine, mõtte lõpuleviimine). Dialoogi ja dramatiseeringu koostamine ja esitamine. Pantomiim. Rollimäng. Erinevate strateegiate kasutamine kõneülesannetes (nt võrdlemine, kirjeldamine). Eritüübiliste küsimuste moodustamine (nt intervjuu tegemiseks). Nii enese kui ka teiste tööde tunnustav kommenteerimine õpetaja juhiste alusel.

Teksti vastuvõtt: Lugemiseks valmistumine, keskendunud lugemine. Lugemistehnika arendamine, häälega ja hääleta lugemine, pauside, tempo ja intonatsiooni jälgimine; lugemist hõlbustavad võtted. Oma lugemise jälgimine ning lugemisoscuse hindamine. Tööjuhendi lugemine. Tarbe- ja õppetekstide mõtestatud lugemine (reegel, juhend, tabel, skeem, kaart jm). Tekstide võrdlemine etteantud ülesande piires. Sõna, lause ning teksti sisu mõistmine. Kujundlik keelekasutus (piltlik väljend). Teksti sisu ennustamine pealkirja, piltide, remarkide, üksiksõnade jm alusel. Enne lugemist olemasolevate teemakohaste teadmiste ja kogemuste väljaselgitamine, oma küsimuste esitamine ning uute teadmiste vastu huvi äratamine (mida tean, mida tahaksin teada). Kirjandusteksti süžee, sündmuste toimumise koht, aeg ja tegelased. Sündmuste järjekord. Arutlemine tekstis käsitletud teema üle. Tegelaste käitumise motiivide analüüs. Oma arvamuse sõnastamine ja põhjendamine. Küsimustele vastamine tekstinäidetega või oma sõnadega. Töö tekstiga: tundmatute sõnade tähenduse selgitamine, märkmete tegemine loetu põhjal, märksõnaskeemi, küsimuste koostamine. Loetava kohta kava, skeemi/kaardi

koostamine. Rollimäng. Dramatiseering. Luuletuse sisu eripära määramine (loodus, nali jne); riimide leidmine ja loomine, riimuvate sõnade toel värsside loomine. Luuletuse ja proosateksti mõtestatud esitamine (meeleolu, laad). Trükised (raamat, ajaleht, ajakiri), nendes orienteerumine ja vajaliku teabe leidmine. Huvipakkuva raamatu leidmine, iseseisev lugemine, vajaliku info leidmine. Loetud raamatu sisu ja tegelaste tutvustamine klassikaaslastele. Lugemissoovituste jagamine klassikaaslastele. Loetud raamatust jutustamine, loetule emotsionaalse hinnangu andmine ja raamatust lühikokkuvõtte tegemine. Vajaliku raamatu leidmine iseseisvalt, ka kataloogi või e-otsingut kasutades. Tekstiliikide eristamine: jutustus, muinasjutt, luuletus, näidend, vanasõna, kõnekäänd, kiri. Ilukirjandus: kunstmuinasjutt, tõsielujutt eakaaslastest, ilu- ja aimekirjandus loomadest, seiklusjutt, näidend, rahvaluule, värsslugu, vanasõnad ning kõnekäänud.

Tekstiloom: Ümberjutustamine ja ümberjutustuse kirjutamine: tekstilähedane, kokkuvõtlik, loov, valikuline kavapunktide järgi, märksõnade ja küsimuste toel. Aheljutustamine. Loo ümberjutustamine uute tegelaste ja sündmuste lisamisega. Loetu ja kuuldu põhjal jutustamine, kirjeldamine. Esemel olendi, inimese kirjeldamine. Iseloomulike tunnuste esitamine. Loetule, nähtule või kuuldule hinnangu andmine nii kirjalikult kui ka suuliselt. Esitamise eesmärgistamine (miks, kellele, mida). Esitamiseks kohase sõnavara, tempo, hääletugevuse ja intonatsiooni valimine; õige hingamine ja kehahoid. Jutustus pildi või pildiseeria põhjal, küsimuste, skeemi, kaardi või kava toel, fantaasialugu, kirjeldus, seletus, veenmiskiri, tarbetekstid (juhend, nimekiri, retsept, e-kiri, teade), ajakirjandustekstid (uudis, intervjuu, pildi allkiri, kuulutus, reklaam, arvamyslugu). Protsesskirjutamine: kirjutamiseks valmistumine (märksõnad, idee- või mõtteskeem, tsentriline kaart, sündmuste kaart, muusika, pilt, rollimäng jne), teksti eri versioonide kirjutamine, viimistlemine, toimetamine, avaldamine, tagasiside saamine.

Õigekeelsus ja keelehoole: Üldteemad: Eesti keel teiste keelte seas. Teised Eestis kõneldavad keeled. Häälikuõpetus ja õigekiri: Tähestik. Täis- ja kaashäälikud. Suluga ja suluta häälikud. Helilised ja helitud häälikud. Võõrtähed ja -häälikud. Täis- ja kaashäälikuühend. Kaashäälikuühendi õigekiri. g, b, d s-i kõrval (nt jalgsi, kärbsed). h õigekiri. i ja j õigekiri (tegijanimi). Tutvumine gi- ja ki-liite õigekirjaga. Silbitamine ja poolitamine (ka liitsõnades). Õppetegevuses vajalike võõrsõnade tähendus, hääldus ja õigekiri. Üldkasutatavad lühendid. Lühendite õigekiri. Nimi ja nimetus. Isiku- ja kohanimed, ametinimetused ja üldnimetused. Eakohase teksti eksimatu ära kiri tahvlilt. Etteütlemise järgi kirjutamine õpitud keelendite ulatuses (40–60 sõna, 20 ortogrammi). Oma kirjavea iseseisev leidmine. Sõnavaraõpetus: Sünonüümid. Antonüümid. Liitsõnamoodustus: täiend- ja põhisõna, liitsõna tähendusvarjund. Liitsõna ja liitega sõna erinevused. Vormiõpetus: Tegusõna. Tegusõna ajad: olevik, lihtminevik. Jaatava ja eitava kõne kasutamine. Tegusõna pööramine ainsuses ja mitmuses.

Nimisõna. Omadussõna. Asesõna. Nimisõnade kokku- ja lahkukirjutamine. Arvsõnade õigekiri. Rooma numbrite kirjutamine. Lauseõpetus: Lause. Lause laiendamise lihtsamaid võimalusi. Lihtlause. Lihtlause kirjvahemärgid. Küsi-, väit- ja hüüdlause lõpumärgid ja kasutamine. Otsekõne ja saatelause.

Õpitulemused 4. klassi lõpus

Suuline ja kirjalik suhtlus:

- kuulab mõtestatult eakohast teksti, toimib saadud sõnumi või juhendite järgi;
- annab lühidalt edasi kuuldu sisu;
- väljendab end suhtlusolukordades selgelt ja arusaadavalt koolis, avalikus kohas, eakaaslastega, täiskasvanutega suheldes;
- esitab kuuldu ja nähtu kohta küsimusi;
- väljendab oma arvamust, annab infot edasi selgelt ja ühemõtteliselt;
- leiab koos partneri või rühmaga vastuseid lihtsamatele probleemülesannetele, kasutades sobivalt kas suulist või kirjalikku vormi;
- kasutab sõnastikke ja teatmeteoseid;
- esitab peast luuletuse või rolliteksti.

Teksti vastuvõtt:

- loeb eakohast teksti ladusalt ja mõtestatult;
- mõistab lihtsat plaani, tabelit, diagrammi, kaarti;
- otsib teavet tundmatute sõnade kohta, teeb endale selgeks nende tähenduse;
- vastab teksti põhjal koostatud küsimustele tekstinäidete või oma sõnadega, koostab teksti kohta küsimusi;
- leiab teksti peamõtte;
- kirjeldab teksti põhjal sündmuste toimumise kohta ja tegelasi;
- leiab tekstist vajalikku infot;
- tunneb ära jutustuse, luuletuse, näidendi, muinasjutu, mõistatuse, vanasõna, kõnekäänu, kirja;
- tutvustab loetud kirjandusteose sisu ja tegelasi ning kõneleb loetust.

Tekstiloome:

- jutustab ja kirjutab loetust ning läbielatud sündmusest;
- jutustab tekstilähedaselt, kokkuvõtlikult kavapunktide järgi, märksõnaskeemi ja küsimuste toel;

- kirjeldab eesmärgipäraselt eset, olendit, inimest;
- kirjutab nii koolis kui ka igapäevaelus käsitsi ja arvutiga eakohaseid tekste vastavalt kirjutamise eesmärgile, funktsioonile ja adressaadile;
- kirjutab eakohase pikkusega loovtöid (k.a ümberjutustusi) küsimuste, pildi, pildiseeria, märksõnaskeemi või kava toel;
- teeb oma tekstiga tööd.

Õigekeelsus ja keelehoole:

- märgib kirjas õigesti lühikesi, pikki ja ülipikki täis- ja kaashäälikuid;
- märgib sõnades õigesti kaashäälikuühendit;
- kirjutab sulghääliku omandatud oma- ja võõrsõnade algusse;
- pöörab tegusõnu olevikus;
- moodustab ainsust ja mitmust, olevikku ja minevikku;
- poolitab sõnu (õpitud reeglite piires);
- kirjutab suure algustähega isiku ja kohanimed ja väike algustähega õppeainete, kuude, nädalapäevade, ilmakaarte nimetused;
- tunneb ära liitsõna;
- leiab vead enda ja kaaslaste kirjutistes õpitud keelendite piires; parandab leitud vead sõnaraamatu, käsiraamatu, kaaslaste ja/või õpetaja abiga.
- kirjutab etteütlemise järgi sisult tuttavat teksti.

KEEL JA KIRJANDUS

Õppeaine sisu 5. klassis

Suuline ja kirjalik suhtlus: Keelekasutus erinevates suhtlusolukordades: koolis, avalikus kohas, eakaaslastega, täiskasvanutega suheldes, suulises kõnes ja kirjalikus tekstis. Kaasõpilase ja õpetaja eesmärgistatud kuulamine. Kuuldu põhjal tegutsemine, kuuldule hinnangu andmine. Suuline arvamusalaldus etteantud teema piires, vastulausele reageerimine, seisukohast loobumine. Väite põhjendamine.

Teksti vastuvõtt: Eesmärgistatud lugemine, lugemist hõlbustavad võtted. Tööjuhendi lugemine. Kava, mõttekaart, joonis jm visualiseerivad vahendid. Tarbe- ja õppetekstide mõtestatud lugemine

(reegel, juhend, tabel, skeem, kaart). Kokkuvõtte konkreetsest materjalist (õppetekst, arutus). Kuuldu konspekteerimine. Trükised (raamat, ajaleht, ajakiri), nendes orienteerumine ja vajaliku teabe leidmine. Visuaalselt esitatud info (foto, joonis, graafik)põhjal lihtsamate järelduste tegemine, seoste leidmine.

Tekstiloomed: Ümberjutustamine: tekstilähedane, kokkuvõtlik, valikuline. Loetule, nähtule või kuuldule hinnangu andmine nii kirjalikult kui ka suuliselt. Lühiettekande esitamine. Kirjeldamine: sõnavalik, oluliste ja iseloomulike tunnuste esitamine. Kirjelduse ülesehitus: üldmulje, detailid, hinnang. Esemel, olendi, inimese kirjeldamine. Autori suhtumine kirjeldatavasse ja selle väljendamine. Jutustamine. Oma elamustest ja juhtumustest jutustamine ning kirjutamine. Jutustuse ülesehitus. Ajalis-põhjuslik järgnevus tekstis. Sidus lausestus. Otsekõne jutustuses. Minavormis jutustamine. Arutlemine. Probleemide nägemine vaadeldavas nähtuses. Põhjuse ja tagajärje eristamine.

Õigekeelsus ja keelehoole: Üldteemad: Eesti keel teiste keelte seas. Teised Eestis kõneldavad keeled. Sugulaskeeled ja sugulasrahvad. Häälikuõpetus ja õigekiri: Tähestik. Täis- ja kaashäälikud. Suluga ja suluta häälikud. Helilised ja helitud häälikud. Täis- ja kaashäälikuühend. Kaashäälikuühendi õigekiri. Silbitamine ja poolitamine (ka liitsõnades).

Sõnavaraõpetus: Liitsõnamoodustus: täiend- ja põhiosa, liitsõna tähendusvarjund. Liitsõna ja liitega sõna erinevused. Sõnavara avardamine ja täpsustamine. Sõna tähenduse leidmine sõnaraamatutest (nii raamatu- kui ka veebivariandist). Vormiõpetus: Sõnaliigid: tegusõnad, käändsõnad ja muutumatud sõnad. Tegusõna. Tegusõna ajad: olevik, lihtminevik. Jaatava ja eitava kõne kasutamine. Tegusõna pööramine ainsuses ja mitmuses. Tegusõna oleviku- ja minevikuvormi kasutamine tekstis. Käändsõna. Käändsõnade liigid: nimisõna, omadussõna, arvsõna, asesõna. Käänamine. Käänded, nende küsimused ja tähendus. Õige käände valik sõltuvalt lause kontekstist. Ainsus ja mitmus. Lauseõpetus: Lause. Alus ja öeldis. Lause laiendamise lihtsamaid võimalusi. Korduvate lauseliikmete kirjavahemärgistamine koondlauses. Koondlause kasutamine tekstis. Lihtlause. Lihtlause kirjavahemärgid. Küsi-, väit- ja hüüdlause lõpumärgid ja kasutamine. Muud õigekirja teemad: Algustäheõigekiri: nimi, nimetus ja pealkiri. Isiku- ja kohanimed.

Õpitulemused 5. klassi lõpus

Suuline ja kirjalik suhtlus:

- valib juhendamise toel suhtluskanali;
- leiab koos partneri või rühmaga vastuseid lihtsamatele probleemülesannetele,
- kasutades sobivalt kas suulist või kirjalikku keelevormi;
- esitab kuuldu ja loetu kohta küsimusi ning annab hinnanguid.

Teksti vastuvõtt:

- loeb ja kuulab isiklikust huvist ning õppimise eesmärkidel nii huvivaldkondade kui ka õpi- ja elutabelisi tekste;
- rakendab tuttavat liiki teksti lugemisel ja kuulamisel eri viise ja võimalusi;
- valib juhendamise toel oma lugemisvara.

Tekstiloom:

- jutustab, kirjeldab, arutleb suuliselt ja kirjalikult, vormistab kirjalikud tekstid korrektselt;
- esineb suuliselt (tervitab, võtab sõna, koostab ning peab lühikese ettekande ja kõne).

Õigekeelsus ja keelehoole:

- tunneb eesti keele häälikusüsteemi,
- järgib eesti õigekirja aluseid ja õpitud põhireegleid;
- moodustab ja kirjavahemärgistab lihtlauseid, sh koondlauseid;
- rakendab omandatud keeleteadmisi tekstiloomes.

KEEL JA KIRJANDUS

Õppeaine sisu 6. klassis

Suuline ja kirjalik suhtlus: Arvamuse avaldamine, põhjendamine paaris- või rühmatöö käigus, kõnejärg. Kaaslase parandamine, täiendamine. Arvamuse tagasivõtmine, kaaslasega nõustumine, kaaslase täiendamine, parandamine. Kaasõpilaste töödele hinnangu andmine ja tunnustuse avaldamine. Klassivestlus, diskussioon. Telefonivestlus: alustamine, lõpetamine. Suhtlemine virtuaalkeskkonnas: eesmärgid, võimalused, ohud (privaatse ja avaliku ala eristamine). E-kiri.

Teksti vastuvõtt: Raadio- ja telesaadete eripära, vormid ning liigid, eesmärgistatud kuulamine/vaatamine. Oma sõnadega kokkuvõtte tegemine. Saatekava. Trükiajakirjandus. Pressifoto. Karikatuur. Pildiallkiri. Teabegraafika. Reklaam: sõnum, pildi ja sõna mõju reklaamis, adressaat, lastele mõeldud reklaam. Tarbetekstide keel: kataloogid, kasutusjuhendid, toodete etiketid. Skeemist, tabelist, kuulutusest, sõiduplaanist, hinnakirjast andmete kirjapanek ja seoste väljatoomine.

Tekstiloom: Protsesskirjutamine: suuline eeltöö, kava ja mõttekaardi koostamine, teksti kirjutamine, viimistlemine, toimetamine, avaldamine, tagasiside saamine. Kirjandi ülesehitus. Sissejuhatus,

teemaarendus, lõpetus. Mustand. Oma vigade leidmine ja parandamine. Alustekst, selle edasiarenduse lihtsamaid võtteid. Lisateabe otsimine. Erinevatest allikatest pärit info võrdlemine, olulise eristamine ebaolulisest, selle väljakirjutamine. Uue info seostamine oma teadmiste ja kogemustega, selle rakendamine konkreetsest tööülesandest lähtuvalt. Visuaalsed ja tekstilised infoallikad, nende usaldusväärsus. Teksti loomine pildi- ja näitmaterjali põhjal. Fakt ja arvamus. Kiri, ümbriku vormistamine. Lühiettekanne, esitlus Internetist või teatmeteostest leitud info põhjal. Privaatses ja avalikus keskkonnas suhtlemise eetika.

Õigekeelsus ja keelehoole: Üldteemad: Kirjakeel, argikeel ja murdekeel. Häälikuõpetus ja õigekiri: g, b, d s-i kõrval. h õigekiri. i ja j õigekiri (tegijanimed ja liitsõnad). gi- ja ki-liite õigekiri. Sulghäälik võõrsõna algul ja sõna lõpus, sulghäälik sõna keskel. f-i ja š õigekiri. Õppetegevuses vajalike võõrsõnade tähendus, hääldus ja õigekiri. Silbitamine ja poolitamine (ka liitsõnades). Õigekirja kontrollimine sõnaraamatutest (nii raamatust kui veebivariandist).

Sõnavaraõpetus: Kirjakeelne ja kõnekeelne sõnavara, uudissõnad, murdesõnad, släng. Sõna tähenduse leidmine sõnaraamatutest (nii raamatu- kui ka veebivariandist). Vormiõpetus: Nimisõnade kokku- ja lahkukirjutamine. Omadussõna käänamine koos nimisõnaga. lik- ja neliiteliste omadussõnade käänamine ja õigekiri. Omadussõnade võrdlusastmed. Võrdlusastmete kasutamine. Omadussõnade tuletusliited. Omadussõnade kokku- ja lahkukirjutamine (ne- ja line-liitelised omadussõnad). Arvsõnade õigekiri. Rooma numbrite kirjutamine. Põhi- ja järgarvsõnade kokku- ja lahkukirjutamine. Kuupäeva kirjutamise võimalusi. Arvsõnade käänamine. Põhi- ja järgarvsõnade kirjutamine sõnade ja numbritega, nende lugemine. Arvsõnade kasutamine tekstis. Asesõnade käänamine ja kasutamine. Sõnaraamatute kasutamine käandsõna põhivormide kontrollimiseks.

Lauseõpetus: Liitlause. Lihtlause sidumine liitlauseks. Sidesõnaga ja sidesõnata liitlause. Kahe järjestikuse osalausega liitlause kirjavahemärgistamine. Otsekõne ja saatelause. Saatelause otsekõne ees, keskel ja järel. Otsekõne kirjavahemärgid. Otsekõne kasutamise võimalusi. Üte ja selle kirjavahemärgid.

Muud õigekirja teemad: Algustäheõigekiri: ajaloosündmused; ametinimetused ja üldnimetused; perioodikaväljaanded; teoste pealkirjad. Üldkasutatavad lühendid. Lühendite õigekiri, lühendite lugemine.

Õpitulemused 6. klassi lõpus

Suuline ja kirjalik suhtlus:

- valib juhendamise toel suhtluskanali; peab sobivalt telefoni- ja mobiilivestlusi, kirjaja meilivahetust;

- võtab loetut ja kuuldot lühidalt kokku nii suulises kui ka kirjalikus vormis;
- leiab koos partneri või rühmaga vastuseid lihtsamatele probleemülesannetele, kasutades sobivalt kas suulist või kirjalikku keelevormi.

Teksti vastuvõtt:

- tunneb tavalisi tekstiliike ja nende kasutusvõimalusi;
- võrdleb tekste omavahel, esitab küsimusi ja arvamusi ning teeb lühikokkuvõtte;
- kasutab omandatud keele- ja tekstimõisteid tekstide tõlgendamisel ja seostamisel.

Tekstiloom:

- leiab juhendamise toel tekstiloomeks vajalikku kirjalikku või suusõnalist teavet raamatukogust ja internetist;
- tunneb esinemise ettevalmistuse põhietappe;
- tunneb kirjutamisprotsessi põhietappe;
- kirjutab eesmärgipäraselt loovtöid ja kirju (ka e-kirju ja sõnumeid), oskab leida ja täita lihtsamaid planke ja vorme;
- avaldab viisakalt ja olukohaselt oma arvamust ja seisukohta sündmuse, nähtuse või teksti kohta nii suulises kui ka kirjalikus vormis;
- kasutab omandatud keele- ja tekstimõisteid tekste luues ja seostades.

Õigekeelsus ja keelehoole:

- tunneb eesti keele häälikusüsteemi, sõnaliikide tüüpjuhte ja lihtvormide kasutust, järgib eesti õigekirja aluseid ja õpitud põhireegleid;
- moodustab ja kirjavahemärgistab lihtlauseid, sh koondlauseid ja lihtsamaid liitlauseid;
- leiab ja kontrollib „Eesti õigekeelsus-sõnaraamatust“ sõna tähendust ja õigekirja;
- tunneb ära õpitud tekstiliigi;
- rakendab omandatud keeleteadmisi tekstiloomes, tekste analüüsides ja hinnates.

III KOOLIASTE

KIRJANDUS

7. klass

Lugemine

Õppesisu

- Lugemise iseseisev eesmärgistamine. Kiire ja aeglane lugemine, ülelibisev ja süvenenud lugemine. Eesmärgistatud ülelugemine. Oma lugemise analüüs ja lugemisoskuse hindamine.
- Etteloetava teksti eesmärgistatud jälgimine.
- Huvipakkuva kirjanduse leidmine ja iseseisev lugemine.
- Loetud raamatu autori, sisu, tegelaste, probleemide ja sõnumi tutvustamine klassikaaslastele. Lugemissoovituste jagamine klassikaaslastele.
- Soovitatud tervikteoste kodulugemine, ühisaruteluks vajalike ülesannete täitmine.

Õpitulemused

- on läbi lugenud vähemalt viis eakohast ja erižanrilist väärtkirjanduse hulka kuuluvat tervikteost (raamatut);
- loeb eakohast erižanrilist kirjanduslikku teksti lodusalt ja mõtestatult, väärtustab lugemist;
- tutvustab loetud raamatu autorit, sisu, tegelasi, probleeme ja sõnumit.

Jutustamine

Õppesisu

- Tekstilähedane jutustamine märksõnade toel.
- Loo jutustamine: jutustamine teksti kompositsioonist lähtuvalt, jutustades tsitaatide kasutamise, kokkuvõtlik jutustamine faabula ja/või süžee järgi.
- Teose lugemise ajal ja/või järel tekkinud kujutluspildist jutustamine.

Õpitulemused

- jutustab kokkuvõtvalt loetud teosest, järgides teksti sisu ja kompositsiooni.

Teksti tõlgendamine, analüüs ja mõistmine

Õppesisu

Teose mõistmist toetavad tegevused

- Küsimuste koostamine: fakti-, järeldamis-, analüüsi- ja fantaasiaküsimused. Küsimustele vastamine tsitaadiga või teksti toel oma sõnadega.
- Teksti kavastamine: kavapunktid väitlauset ja märksõnadena. Teksti kesksete mõtete leidmine. Teose teema ja peamõtte sõnastamine. Kokkuvõtte kirjutamine.
- Arutlemine mõnel teoses käsitletud teemal. Teose sõnumi mõistmine ja sõnastamine. Oma arvamuse sõnastamine ja põhjendamine. Esitatud väidete tõestamine oma elukogemuse ja tekstinäidete varal. Illustratiivsete näidete leidmine tekstist: tsitaatide otsimine ja valimine. Loetu põhjal järelduste tegemine.
- Tundmatute sõnade tähenduse otsimine sõnaraamatust või teistest teabeallikatest, oma sõnavara rikastamine
- Mõisted: idee (peamõte), konflikt, miljö, probleem, prototüüp, sündmustik, teema, tegelane, tegevusaeg, tegevuskoht, tsitaat, tüüptegelane.

Teose/loo kui terviku mõistmine

- Tegelase analüüs: bioloogiline, psühholoogiline ja sotsiaalne aspekt. Tegelase suhe iseendaga, teiste tegelastega, ümbritseva maailmaga. Tegelastevahelise põhikonflikti leidmine ja sõnastamine. Tegelaste tegevusmotiivide selgitamine. Tegelasrühmade konflikt ja konflikti gradatsioon.
- Erinevate teoste peategelaste võrdlemine.
- Kirjanduslik tegelane ja selle prototüüp. Kirjanduse tüüptegelasi.
- Fantaasiakirjanduse ja naljandite tüüptegelasi.
- Sündmuste toimumise aja ja koha kindlaksmääramine. Miljö kirjeldamine. Tegevuse pingestumine, kulminatsioon ja lahendus. Pöördeliste sündmuste leidmine.
- Ajaloosündmuste ja kirjandusteoses kujutatute seostamine. Ajastule iseloomuliku ainese leidmine teosest.

Kujundliku mõtlemise ja keelekasutuse mõistmine

- Kõnekäändude ja vanasõnade tähenduste seletamine.
- Võrdlus ja metafoor kõnekäändudes. Mõistatuse kui sõnalise peitepildi ära arvamine ja loomine.
- Epiteedi, võrdluse, metafoori, isikustamise ja korduse tundmine ja kasutamine. Sümbolite seletamine. Allegooria mõistmine. Piltluule kui piltkujundi tõlgendamine.
- Luuleteksti tõlgendamine. Oma kujundliku väljendusoskuse hindamine ja arendamine.
- Mõisted: allegooria, epiteet, isikustamine, metafoor, kordus, sümbol, võrdlus.

Teose mõistmiseks vajaliku metakeele tundmine

- Rahvaluule liigid ja alaliigid. Regilaul ja riimiline rahvalaul. Muinasjutu tunnused (kujund, sümbol, sõnum). Muinasjutu vormitunnused, kompositsioon ja rändmotiivid.
- Koha- ja ajaloolise muistendi tunnused. Usundilise muistendi tunnused. Naljandi ja anekdoodi tunnused. Puändi olemus. Kõnekäänu ja vanasõna olemus. Mõistatuse olemus.
- Ilukirjanduse põhiliigid. Eepika, lüürika, dramaatika tunnused. Eepose ja jutustuse tunnused. Seiklusromaani tunnused. Robinsonaadi ja utoopia tunnused.
- Luule vorm: värss, stroof. Piltluule.
- Valmi ja ballaadi tunnused. Motiivi olemus.
- Komöödia tunnused. Dramaatika mõisted: monoloog, dialoog, remark, repliik.
- Mõisted: anekdoot, ballaad, dialoog, draama, dramaatika, eepika, eepos, jutustus, komöödia, kõnekäänd, lüürika, monoloog, motiiv, muinasjutt, muistend, mõistatus, naljand, piltluule, regilaul, remark, repliik, riimiline rahvalaul, robinsonaad, seiklusromaan, stroof, utoopia, valm, vanasõna, värss.

Õpitulemused

Teose/loo kui terviku mõistmist toetavad tegevused

- vastab teksti põhjal fakti-, järeldamis- ja analüüsiküsimustele;
- kasutab esitatud väidete tõestamiseks tekstinäiteid ja tsitaate;
- kirjeldab teoses kujutatud tegevusaega ja -kohta, määratleb teose olulisemad sündmused
- kirjeldab teksti põhjal tegelase välimust, iseloomu ja käitumist, analüüsib tegelaste omavahelisi suhteid, võrdleb tegelasi;
- arutleb kirjandusliku tervikteksti või katkendi põhjal teksti teema, põhisündmuste, tegelaste, nende probleemide üle;
- leiab teksti kesksed mõtted, sõnastab loetud teose teema ja peamõtte, kirjutab teksti põhjal kokkuvõtte;
- otsib teavet tundmatute sõnade kohta, teeb endale selgeks nende tähenduse.

Kujundliku mõtlemise ja keelekasutuse mõistmine

- tunneb ära ja kasutab enda loodud tekstides epiteete, metafoore, isikustamist, ja võrdlusi;
- selgitab õpitud vanasõnade, kõnekäändude ja mõistatuste kujundlikkust ja tähendust;
- mõtestab luuletuse tähenduse iseenda elamustele, kogemustele ja väärtustele tuginedes.

Teose mõistmiseks vajaliku metakeele tundmine

- eristab tekstinäidete põhjal rahvaluule lühivorme (kõnekäänd, vanasõna, mõistatus), rahvalaulu (regilaul ja riimiline rahvalaul) ja rahvajutu (muinasjutt, muistend) liike, nimetab nende tunnuseid;
- seletab oma sõnadega eepose ja jutustuse, valmi ja ballaadi ning komöödia olemust.

Esitamine

Õppesisu

- Esitamise eesmärgistamine (miks? kellele? ja mida?). Esituse ladusus, selgus ja tekstitäpsus; esitamiseks kohase sõnavara, tempo, hääletugevuse valimine; korrektne kehahoid, hingamine ja diktsioon.
- Lugemissoovituste jagamine klassikaaslastele, kasutades illustreerivaid katkendeid.
- Luuleteksti esitamine peast. Lühikese proosateksti esitamine (dialoogi või monoloogina).

Õpitulemused

- esitab peast luule- või proosateksti, jälgides esituse ladusust, selgust ja tekstitäpsust.

Omalooming

Õppesisu

- Õpilased kirjutavad lühemaid ja pikemaid omaloomingulisi töid: koha- või ajaloolise muistendi, valmi või allegoorilise loo, rahvalaulu, naljandi, mõistatusi, kõnekäändude põhjal naljaloo, seiklusjutu, piltluuletuse, kirja ühelt tegelaselt teisele, tegelasele tegevusjuhendi, tekstis toimunud sündmuste eelloo, loo muudetud vaatepunktiga, puänteeritud loo, erinevate teoste peategelaste võrdluse, vaadatud filmi põhjal ühelauselise või pikema kokkuvõtte või soovituselise või muud sellist.
- Omaloomingulised tööd (nt teemamapid) tänapäeva kultuurinähtuste ja kultuurilooliste isikute kohta.

Õpitulemused

- kirjutab tervikliku sisu ja ladusa sõnastusega kirjeldava (tegelase iseloomustus või miljö kirjeldus) või jutustava (muinasjutu või muistendi) teksti;
- kirjutab kirjandusteose põhjal arutluselementidega kirjandi, väljendades oma seisukohti alusteksti näidete ja oma arvamuse abil ning jälgides teksti sisu arusaadavust, stiili sobivust, korrektset vormistust ja õigekirja.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

- Praktilised tööd: arvustus, ettekanded, lühiuurimus.
- IKT: teksti vormistamine (tekstitöötlus arvutil, blogimine), esitluse koostamine ja ettekandmine, infootsing, veebisuhtlus, kirjandus õppekeskkonnad, audiovisuaalsete vahendite kasutamine (teksti lindistamine, videotreening).

8. klass

Õppesisu

Lugemine

- Erinevate lugemistehnikate valdamine; oma lugemise analüüs ja lugemisoskuse hindamine; etteoletava teksti eesmärgistatud jälgimine
- Huvipakkuva kirjanduse leidmine ja iseseisev lugemine; loetud raamatu autori, sisu, tegelaste, probleemide ja sõnumi tutvustamine klassikaaslastele; teose võrdlemine mõne teise teosega; lugemissoovituste jagamine klassikaaslastele; soovitatud tervikteoste kodulugemine; ühisaruteluks vajalike ülesannete täitmine

Jutustamine

- Loo jutustamine: jutustades tegevuse aja ja koha muutmine; uute tegelaste ja sündmuste ja/või erinevat liiki lõppude lisamine; eri vaatepunktist jutustamine; jutustades tsitaatide kasutamine; kokkuvõtlik jutustamine faabula ja/või süžee järgi; teose lugemise ajal ja/või järel tekkinud kujutluspildist jutustamine
- Teksti tõlgendamine, analüüs ja mõistmine
- Teose mõistmist toetavad tegevused
- Küsimuste koostamine (fakti-, järeldamis-, analüüsi- ja hindamisküsimused); küsimustele vastamine tsitaadiga, teksti toel oma sõnadega või oma arvamusega, toetumata tekstile
- Teksti kesksete mõtete leidmine; teose teema ja peamõtte sõnastamine; kokkuvõtte kirjutamine
- Arutlemine mõnel teoses käsitletud teemal; autori hoiaku ja teose sõnumi mõistmine ja sõnastamine; oma arvamuse sõnastamine, põhjendamine ja kaitsmine; esitatud väidete tõestamine oma elukogemuse ja tekstinäidete varal; illustratiivsete näidete leidmine tekstist (tsitaatide otsimine ja valimine, tähenduse kommenteerimine ja valiku põhjendamine); probleemi olemuse-põhjuse-tagajärje-lahenduse seoste üle arutlemine; loetu põhjal järelduste tegemine
- Tundmatute sõnade tähenduse otsimine sõnaraamatust või teistest teabeallikatest; oma sõnavara rikastamine

Teose/loo kui terviku mõistmine

- Tegelase analüüs (bioloogiline, psühholoogiline ja sotsiaalne aspekt); muutuv ja muutumatu tegelane; teose käigus tegelasega toimunud muutuste leidmine; tegelase suhe iseendaga, teiste tegelastega, ümbritseva maailmaga; tegelase sisekonflikti äratundmine; tegelastevahelise põhikonflikti leidmine ja sõnastamine, suhete analüüs; tegelaste tegevusmotiivide selgitamine, käitumise põhjuste analüüsimine.; erinevate teoste peategelaste võrdlemine; tegelasrühmadevaheline konflikt ja konflikti gradatsioon; kirjanduse tüüptegelasi
- Sündmuste toimumise aja ja koha kindlaksmääramine; miljöo kirjeldamine; tegevuse pingestumine, kulminatsioon ja lahendus; pöördeliste sündmuste leidmine; sündmuste põhjustagajärg-seoste leidmine
- Ajaloosündmuste ja kirjandusteoses kujutatu seostamine; ajastule iseloomuliku ainese leidmine teosest
- Tekstist filmilike episoodide leidmine; filmi ja kirjandusteose võrdlemine

Kujundliku mõtlemise ja keelekasutuse mõistmine

- Kõnekäändude ja vanasõnade tähenduste seletamine; võrdlus ja metafoor kõnekäändudes; mõttekorduste leidmine regilaulust; rahvalaulu elementide leidmine autoriluulest
- Epiteedi, võrdluse, metafoori, isikustamise, korduse, retoorilise küsimuse ja hüüatuse tundmine ja kasutamine; sümbolite seletamine; sõna-, karakteri- ja situatsioonikoomika leidmine
- Luuleteksti tõlgendamine; teose stiililise eripära kirjeldamine; oma kujundliku väljendusoskuse hindamine ja arendamine

Teose mõistmiseks vajaliku metakeele tundmine

- Müüdi tunnused; tänapäeva folkloor ehk poploor
- Teksti kompositsioonelemendid (sissejuhatus, sõlmitus, teema arendus, kulminatsioon, lõpplahendus); muutuv ja muutumatu tegelane.
- Ilukirjanduse põhiliigid; eepika, lüürika, draamatika tunnused; romaani (erinevad liigid) ja novelli tunnused; ulme- ja detektiivromaanide tunnused; reisikirja olemus; luule vorm (värss, stroof); oodi, haiku ja vabavärsilise luule tunnused; motiivi olemus; tragöödia tunnused; draamatika mõisted (monoloog, dialoog, vaatus, stseen, remark, repliik); intriigi olemus; kirjandusteose dramatiseering; lavastus ja selle valmimine. Filmikunsti väljendusvahendid (pilt ja sõna, kaader filmis), kirjandusteose ekraniseering.

Esitamine

- Esitamise eesmärgistamine (miks, kellele ja mida?); esituse ladusus, selgus ja tekstitäpsus; esitamiseks kohase sõnavara, tempo, hääletugevuse valimine; korrektne kehahoid, hingamine ja diktsioon; silmside hoidmine kuulaja-vaatajaga; miimika ja žestikulatsiooni jälgimine
- Luuleteksti esitamine peast; draamateksti esitamine ositi; instseneeringu esitamine; kirjandusteost tutvustava ettekande koostamine ja esitamine

Omalooming

- Õpilased kirjutavad lühemaid ja pikemaid omaloomingulisi töid: ulme- või detektiivjutu, haiku või vabavärsilise luuletuse, näidendi, proosa- või luuleteksti dramatiseeringu, tegelase monoloogi, tegelase eluloo, muudetud žanris teksti (nt luuletuse põhjal kuulutuse, uudisest jutustuse), lisatud repliikidega teksti, minavormis loo, detailide abil laiendatud loo, võrdluste- ja metafooriderikka teksti, ühest ja samast sündmusest loo traagilises ja koomilises võtmes, kirja teose autorile, teostest valitud ja kommenteeritud tsitaatide kogumiku, tsitaadi (moto) alusel kirjandi, tegelase seletuskirja või muud sellist.
- Omaloomingulised tööd (nt teemamapid) tänapäeva kultuuri-nähtuste ja kultuurilooliste isikute kohta

Õpitulemused kirjanduses

Lugemine

Õpilane

- on läbi lugenud vähemalt neli eakohast ja erižanrilist väärtkirjanduse hulka kuuluvat tervikteost (raamatut);
- loeb eakohast erižanrilist kirjanduslikku teksti ladusalt ja mõtestatult, väärtustab lugemist;
- tutvustab loetud raamatu autorit, sisu, tegelasi, probleeme ja sõnumit ning võrdleb teost mõne teise teosega.

Jutustamine

Õpilane

- jutustab kokkuvõtvalt loetud teosest, järgides teksti sisu ja kompositsiooni;

Teksti tõlgendamine, analüüs ja mõistmine

Õpilane

- vastab teksti põhjal fakti-, järeldamis- ja analüüsiküsimustele;
- kasutab esitatud väidete tõestamiseks tekstinäiteid ja tsitaate;
- kirjeldab teoses kujutatud tegevusaega ja -kohta, määratleb teose olulisemad sündmused, arutleb põhjus-tagajärg-seoste üle;
- kirjeldab teksti põhjal tegelase välimust, iseloomu ja käitumist, analüüsib tegelaste omavahelisi suhteid, võrdleb ja hindab tegelasi, lähtudes humanistlikest ja demokraatlikest väärtustest;
- arutleb kirjandusliku tervikteksti või katkendi põhjal teksti teema, põhisündmuste, tegelaste, nende probleemide ja väärtushoiakute üle, avaldab ja põhjendab oma arvamust, valides sobivaid näiteid nii tekstist kui ka oma elust;
- leiab teksti kesksed mõtted, sõnastab loetud teose teema, probleemi ja peamõtte, kirjutab teksti põhjal kokkuvõtte;
- otsib teavet tundmatute sõnade kohta, teeb endale selgeks nende tähenduse.

Kujundliku mõtlemise ja keelekasutuse mõistmine

Õpilane

- tunneb ära ja kasutab enda loodud tekstides epiteete, metafoore, isikustamist, võrdlusi ja algriimi;
- selgitab õpitud vanasõnade ja kõnekäändude kujundlikkust ja tähendust;
- mõtestab luuletuse tähenduse iseenda elamustele, kogemustele ja väärtustele tuginedes.

Teose mõistmiseks vajaliku metakeele tundmine

Õpilane

- seletab oma sõnadega eepika, lüürika ja dramaatika, romaani, ja novelli, haiku ja vabavärsi ning tragöödia olemust.

Esitamine

Õpilane

- esitab peast luule- või draamateksti, jälgides esituse ladusust, selgust ja tekstitäpsust;
- koostab ja esitab kirjandusteost tutvustava ettekande

Omalooming

Õpilane

- kirjutab tervikliku sisu ja ladusa sõnastusega kirjeldava (tegelase iseloomustus või miljö kirjeldus) või jutustava (muinasjutu või muistendi) teksti;
- kirjutab kirjandusteose põhjal arutluselementidega kirjandi, väljendades oma seisukohti alusteksti näidete ja oma arvamuse abil ning jälgides teksti sisu arusaadavust, stiili sobivust, korrektset vormistust ja õigekirja.

Soovitatav kirjandus VIII klassis

1. A. Dumas „Kolm musketäri“, J. Cooper „Hirvekütt“ või W. Scott „Ivanhoe“
2. A. Saint-Exupery „Väike prints“
3. O. Wilde „Õnnelik prints. Granaatõuntest maja”
4. T. Prachetti üks teos
5. A. Marshall „Ma suudan hüpata üle lompide“
6. W. Golding „Kärbeste Jumal“
7. üks kriminaalromaan (A. C. Doyle „Etüüd punases”, „Baskerville’ide koer”)
8. Mazetti „Jumala ja minu vahel on kõik läbi“
9. A. Vallik „Mis teha, Ann?“
10. L. Koidula „Säärane mulk ehk Sada vakka tangusoola“
11. E. Bornhöhe „Vürst Gabriel ehk Pirita kloostri viimased päevad“ (vt film; või võrdle filmi ja raamatut)

9. klass

Lugemine

Õppesisu

- Erinevate lugemistehnikate valdamine. Oma lugemise analüüs ja lugemisoskuse hindamine.
- Huvipakkuva kirjanduse leidmine ja iseseisev lugemine.
- Loetud raamatu autori, sisu, tegelaste, probleemide ja sõnumi tutvustamine klassikaaslastele, teose võrdlemine mõne teise teosega. Lugemissoovituste jagamine klassikaaslastele
- Soovitatud tervikteoste kodulugemine, ühisaruteluks vajalike ülesannete täitmine.

Õpitulemused

9. klassi lõpetaja:

- on läbi lugenud vähemalt neli eakohast ja erižanrilist väärtkirjanduse hulka kuuluvat tervikteost

(raamatut);

- loeb eakohast erižanrilist kirjanduslikku teksti ladusalt ja mõtestatult, väärtustab lugemist;
- tutvustab loetud raamatu autorit, sisu, tegelasi, probleeme ja sõnumit ning võrdleb teost mõne teise teosega.

Jutustamine

Õppesisu

- Loo jutustamine: jutustamine teksti kompositsioonist lähtuvalt, jutustades tegevuse aja ja koha muutmine
- Uute tegelaste ja sündmuste ja/või erinevat liiki lõppude lisamine.
- Eri vaatepunktist jutustamine.
- Jutustades tsitaatide kasutamine.
- Kokkuvõtlik jutustamine faabula ja/või süžee järgi.
- Tutvumine elektroonilise meedia (raadio, televisioon, internet) erinevate jutustamisviisidega.

Õpitulemused

9. klassi lõpetaja:

- jutustab kokkuvõtvalt loetud teosest, järgides teksti sisu ja kompositsiooni.

Teksti tõlgendamine, analüüs ja mõistmine

Õppesisu

Teose mõistmist toetavad tegevused

- Küsimuste koostamine: fakti-, järeldamis-, analüüsi- ja hindamisküsimused. Küsimustele vastamine tsitaadiga, teksti toel oma sõnadega või oma arvamusega, toetumata tekstile.
- Teksti kesksete mõtete leidmine. Teose teema ja peamõtte sõnastamine. Konspekti koostamine
- Arutlemine mõnel teoses käsitletud teemal. Autori hoiaku ja teose sõnumi mõistmine ja sõnastamine. Oma arvamuse sõnastamine, põhjendamine ja kaitsmine. Esitatud väidete tõestamine oma elukogemuse ja tekstinäidete varal. Illustratiivsete näidete leidmine tekstist: tsitaatide otsimine ja valimine, tähenduse kommenteerimine ja valiku põhjendamine. Probleemi olemuse-põhjuse-tagajärje-lahenduse seoste üle arutlemine. Loetu põhjal järelduste tegemine.
- Tundmatute sõnade tähenduse otsimine sõnaraamatust või teistest teabeallikatest, oma sõnavara rikastamine.

Teose/loo kui terviku mõistmine

- Tegelase analüüs: bioloogiline, psühholoogiline ja sotsiaalne aspekt. Muutuv ja muutumatu tegelane. Teose käigus tegelasega toimunud muutuste leidmine. Lihtne ja keeruline tegelane. Tegelase suhe iseendaga, teiste tegelastega, ümbritseva maailmaga. Tegelase sisekonflikti äratundmine.
- Erinevate teoste peategelaste võrdlemine.
- Sündmuste toimumise aja ja koha kindlaksmääramine. Miljö kirjeldamine. Tegevuse pingestumine, kulminatsioon ja lahendus. Pöördeliste sündmuste leidmine. Teose rütm: ellipsi täitmine. Sündmuste põhjus-tagajärg-seoste leidmine.
- Ajaloosündmuste ja kirjandusteoses kujutatute seostamine. Ajastule iseloomuliku ainese leidmine teosest.
- Eesti aja- ja kultuuriloo seostamine.
- Teksti aja- või kultuuriloolise tähenduse uurimine.
- Põhimõisted: idee (peamõte), kompositsioon, konflikt, miljö, probleem, sündmustik teema, tegelane, tegevusaeg, tegevuskoht, tsitaat, tüüptegelane.

Kujundliku mõtlemise ja keelekasutuse mõistmine

- Epiteedi, võrdluse, metafoori, isikustamise, korduse, retoorilise küsimuse ja hüüatuse, ellipsi ja inversiooni tundmine ja kasutamine.
- Sümbolite seletamine. Allegooria ja allteksti mõistmine.
- Sõna-, karakteri- ja situatsioonikoomika leidmine.
- Autori keelekasutuse omapära leidmine. Teose stiililise eripära kirjeldamine.
- Oma kujundliku väljendusoskuse hindamine ja arendamine.
- Põhimõisted: allegooria, alltekst, ellips, epiteet, inversioon, isikustamine, koomika, metafoor, kordus, retooriline hüüatus, retooriline küsimus, stiil, sümbol, võrdlus.

Teose mõistmiseks vajaliku metakeele tundmine

- Ilukirjanduse põhiliigid. Eepika, lüürika, draamatika tunnused. Eepose, romaani (erinevad liigid), jutustuse, novelli, miniatuuri tunnused.
- Luule vorm: värss, stroof, erinevad riimiskeemid. Oodi, ballaadi, soneti, haiku ja vabavärsilise luule tunnused.
- Komöödia, tragöödia ja draama tunnused.

- Arvustuse olemus.

Põhimõisted: arvustus, draama, dramaatika, eepika, eepos, haiku, jutustus, lüürika, novell, riimiskeem, romaan, sonett, stroof, tragöödia, vabavärss.

Õpitulemused

9. klassi lõpetaja:

Teose/loo kui terviku mõistmist toetavad tegevused

- vastab teksti põhjal fakti-, järeldamis- ja analüüsiküsimustele;
- kasutab esitatud väidete tõestamiseks tekstinäiteid ja tsitaate;
- kirjeldab teoses kujutatud tegevusaega ja -kohta, määratleb teose olulisemad
- sündmused, arutleb põhjus-tagajärg-seoste üle;
- kirjeldab teksti põhjal tegelase välimust, iseloomu ja käitumist, analüüsib tegelaste omavahelisi suhteid, võrdleb ja hindab tegelasi, lähtudes humanistlikest ja demokraatlikest väärtustest;
- arutleb kirjandusliku tervikteksti või katkendi põhjal teksti teema, põhisündmuste, tegelaste, nende probleemide ja väärtushoiakute üle, avaldab ja põhjendab oma arvamust, valides sobivaid näiteid nii tekstist kui ka oma elust;
- leiab teksti kesksed mõtted, sõnastab loetud teose teema, probleemi ja peamõtte;
- otsib teavet tundmatute sõnade kohta, teeb endale selgeks nende tähenduse.

Kujundliku mõtlemise ja keelekasutuse mõistmine

- tunneb ära ja kasutab enda loodud tekstides epiteete, metafoore, isikustamist, võrdlusi ja luuleteksti tõlgendamise.
- algriimi;
- mõtestab luuletuse tähenduse iseenda elamustele, kogemustele ja väärtustele tuginedes.

Teose mõistmiseks vajaliku metakeele tundmine

- seletab oma sõnadega eepika, lüürika, dramaatika, eepose, romaani, jutustuse, novelli, ballaadi, haiku, vabavärsi, soneti, komöödia ja tragöödia olemust.

Esitamine

Õppesisu

- Esitamise eesmärgistamine (miks? kellele? mida?).
- Esituse ladusus, selgus ja tekstitäpsus; esitamiseks kohase sõnavara, tempo, hääletugevuse

valimine; korrektne kehahoid, hingamine ja diktsioon. Silmside hoidmine kuulaja-vaatajaga. Miimika ja žestikulatsiooni jälgimine.

- Teost tutvustava ettekande koostamine ja esitamine.

Õpitulemused

9. klassi lõpetaja:

- koostab ja esitab teost tutvustava ettekande.

Omalooming

Õppesisu

- Õpilased kirjutavad lühemaid ja pikemaid omaloomingulisi töid: regilaulu, kujundirikka luuletuse või miniatuuri, tegelase iseloomustuse või CV, tegelaste juhtlaused, tei ajastusse paigutatud tegevustikuga loo, miljöökirjelduse, kirjandusteose probleemidest lähtuva arutluse, alustekstile sisulise vastandteksti, teatrietenduse, filmi või kirjandusteose arvustuse vms
- Omaloomingulised tööd (nt lühiuurimused) tänapäeva kultuurinähtuste ja kultuurilooliste isikute kohta.
- Põhimõisted: arutlev tekst.

Õpitulemused

9. klassi lõpetaja:

- kirjutab tervikliku sisu ja ladusa sõnastusega kirjeldava (tegelase iseloomustus või miljöökirjeldus) või jutustava (muinasjutu või muistendi) teksti;
- kirjutab kirjandusteose põhjal arutluselementidega kirjandi, väljendades oma seisukohti alusteksti näidete ja oma arvamuse abil ning jälgides teksti sisu arusaadavust, stiili sobivust, korrektset vormistust ja õigekirja.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

- Praktilised tööd: arvustus, ettekanded, lühiuurimus.
- IKT: teksti vormistamine (tekstitöötlus arvutil, blogimine), esitluse koostamine ja ettekandmine, infootsing, veebisuhtlus, kirjandusõppe keskkonnad, audiovisuaalsete vahendite kasutamine (teksti lindistamine, videotreening).

EESTI KEEL

7. klass

Suuline ja kirjalik suhtlus

Õppesisu

- Kuuldust ja loetust kokkuvõtte tegemine, asjakohaste küsimuste esitamine.
- Meilivahetus, meili kirjutamine ja keelevahendite valik.
- Aktuaalse meediateksti kommenteerimine vestlusingis.

Õpitulemused

7. klassi lõpetaja:

- oskab valida suhtluskanalit;
- peab asjalikku kirja- ja meilivahetust;
- esitab kuuldu ja loetu kohta küsimusi, teeb kuuldu ja loetu põhjal järeldusi ning annab hinnanguid;
- võtab loetut ja kuuldut eesmärgipäraselt kokku ja vahendab nii suulises kui ka kirjalikus vormis.

Teksti vastuvõtt

Õppesisu

- Sõnalise teksti seostamine pildilise teabega (foto, joonis, skeem jm). Pilttekstide ja teabegraafika lugemine ja tõlgendamine.
- Meedia olemus ja eesmärgid tänapäeval. Meediatekstide tunnused. Põhilised meediakanalid. Kvaliteetajakirjandus ja meelelahutuslik meedia. Fakti ja arvamuse eristamine.
- Meediatekstide põhiliigid: uudislugu, arvamislugu, intervjuu, reportaaž, kuulutus.
- Uudisloo ülesehitus ja pealkiri. Arvamusloo ülesehitus ja pealkiri.
- Tele- ja raadiosaated.

Õpitulemused

7. klassi lõpetaja:

- seostab omavahel teksti, seda toetavat tabelit, pilti ja heli;

- reageerib tekstidele sihipäraselt nii suuliselt kui ka kirjalikult ning sobivas vormis: võrdleb tekste omavahel, selgitab arusaamatuks jäänut, esitab küsimusi, vahendab ja võtab kokku, kommenteerib, esitab vastuväiteid ning seostab teksti oma kogemuse ja mõtetega;
- kasutab omandatud keele- ja tekstimõisteid teksti tõlgendamisel jatekstide seostamisel.

Tekstiloome

Õppesisu

- Kirja kirjutamine ja vormistamine, keelevahendite valik.
- Teabe edastamine, reprodutseerimine, seostamine konkreetse teema või isikliku kogemuse piires.
- Uudisloo kirjutamine: materjali kogumine, infoallikad, vastutus avaldatu eest.
- Uudisloo pealkirjastamine
- Intervjuu tegemine: valmistumine, küsitlemine, kirjutamine, toimetamine ja vormistamine.
- Kirjalike tööde vormistamise põhimõtted. Teksti arvutitöötlus.
- Arvamusloo suuline ja kirjalik kommenteerimine: isikliku seisukoha kujundamine käsitletava probleemi kohta, selle põhjendamine.

Õpitulemused

7. klassi lõpetaja:

- põhjendab ja avaldab viisakalt, asja- ja olukohaselt oma arvamust ja seisukohta sündmuse, nähtuse või teksti kohta nii suulises kui ka kirjalikus vormis;
- kasutab omandatud keele- ja tekstimõisteid nii tekste luues kui ka seostades;
- oskab ette valmistada, kirjutada ja suuliselt esitada eri tüüpi tekste (jutustav, kirjeldav, arutlev);
- vormistab tekstid korrektselt.

Õigekeelsus ja keelehoole

Õppesisu

Üldteemad

- Kirjakeel ja argikeel. Eesti keele murded. Oskussõnavara. Häälikuõpetus ja õigekiri
- Häälikute liigitamine. Kaashäälikuühendi põhireegli rakendamine liitega sõnades, kaashäälikuühendi õigekirja erandid.
- Omasõnad ja võõrsõnad. Veaohtlike võõrsõnade õigekiri.
- Silbitamine, pikk ja lühike silp.

- Õigehääldus: rõhk ja välde. Välte ja õigekirja seosed.
- ÕS-ist (nii veebi- kui ka raamatuvariandist) õigekirja ja õigehäälduse kontrollimine.

Sõnavaraõpetus

- Sõna ja tähendus, sõnastuse rikastamine, sünonüümide tähendusvarjundid Homonüümid ja veahtlikud paronüümid.

Vormiõpetus ja õigekiri

- Sõnaliigid: tegusõnad, käandsõnad (nimi-, omadus-, arv- ja asesõnad) ja muutumatud sõna (määr-, kaas-, side- ja hüüdsõnad). Sõnaliikide funktsioon lauses.
- Tegusõna pöördelised vormid: pööre, arv, aeg, kõneviis, tegumood. Tegusõna vormide kasutamine lauses. Tegusõna käändelised vormid. Tegusõna astmevaheldus veahtlikud tegusõnad ja sõnavormid. Õige pöördvormi leidmine ÕS-ist, vormimoodustus tüüpsõna eeskujul. Liit-, ühend- ja väljendteigusõna.
- Tegusõna kokku- ja lahkukirjutamine.
- Käandsõnad. Käanetevahelised seosed. Veahtlikud käändevormid. Käandsõna astmevaheldus: veahtlikud käandsõnad ja sõnavormid. Õige käändevormi leidmine
- ÕS-ist, vormimoodustus tüüpsõna eeskujul.
- Omadussõna võrdlusastmed: veahtlikud sõnad.
- Käandsõna kokku- ja lahkukirjutamine.
- Numbrite kirjutamine: põhi- ja järgarvud, kuupäevad, aastad, kellaajad.
- Muutumatud sõnad. Määr- ja kaassõnade eristamine.

Õpitulemused

7. klassi lõpetaja:

- eristab kirjakeelt argikeelest;
- teab eesti keele murdeid;
- järgib eesti õigekirja aluseid ja põhireegleid;
- oskab õigekirjajuhiseid leida veebiallikatest, sõna- ja käsiraamatutest;
- teab eesti keele häälikusüsteemi, sõnaliike ja -vorme;
- rakendab omandatud keeleteadmisi tekstiloomes, tekste analüüsis ja hinnates;
- teab õpitud tekstiliikide keelelisi erijooni;
- kasutab tekstide koostamisel tavakohast ülesehitust ja vormistust.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

- Meilivahetus.
- Veebisuhtlus (meili- ja suhtluskeskkonnad, keelevahendid internetis)
- Meediatekstide analüüs.
- Teksti arvutitöötlus.
- Infootsing.
- Sõnaraamatute kasutamine.
- Internetipõhine keeleabi.
- Keele õppekeskkonnad.

8. klass

Õppesisu

Suuline ja kirjalik suhtlus

- Suhtlusolukord; suhtlusolukorra komponendid; suhtluspartnerid; erinevates suhtlusolukordades osalemine; suhtlusolukorraga arvestamine; suhtlemisel partneri arvestamine
- Suulise suhtlemise tavad eesti keeles: pöördumine, tervitamine, telefonivestlus
- Suhtlemine rühmas (sõna saamine, kõnejärje hoidmine); rühmatöö käigus arvamuse avaldamine ja põhjendamine; diskussioon; kompromissi leidmine, kaaslase öeldu/ tehtu täiendamine ja parandamine; kaaslase tööle põhjendatud hinnangu andmine; suulise arutelu tulemuste kirjalik talletamine
- Väitlus; väitluse reeglid

Teksti vastuvõtt

- Peamised tekstiliigid (tarbe-, teabe-, meedia- ja reklaamižanrid), nende eesmärgid
- Teksti vastuvõtmise viisid; eri liiki tekstide lugemine ja võrdlemine
- Kõne kuulamine, märkmete tegemine, konspekterimine; kõne põhjal küsimuste esitamine
- Tekstist olulisema teabe ja probleemide leidmine; tekstist kokkuvõtte tegemine
- Reklaamtekst; reklaamtekstide eesmärk ja tunnused; reklaami keel; kriitiline lugemine; avalik ja varjatud mõjutamine; peamised keelelised mõjutamisvõtted; demagoogia
- Meediaetika kesksed põhimõtted; sõnavabaduse põhimõte ja selle piirangud

- Teabetekstide eesmärk; teabeteksti tunnused ja ülesehitus; juhend ja uurimus
- Pilttekstide ja teabegraafika lugemine ja tõlgendamine

Tekstiloome

- Teabe edastamine, reprodutseerimine, seostamine konkreetse teema või isikliku kogemuse piires; erinevat liiki alustekstide põhjal kirjutamine; refereerimine; teabeallikatele ja alustekstidele viitamise võimalused; viidete vormistamine
- Kõneks valmistumine; kõne koostamine ja esitamine; kõne näitlikustamine; ettekande koostamine ja esitamine
- Kirjandi kirjutamise eeltöö (mõtete kogumine, kava koostamine, mustandi kirjutamine); kirjandi teema ja peamõte; kirjandi ülesehitus; teksti liigendamine
- Jutustava, kirjeldava või arutleva kirjandi kirjutamine

Õigekeelsus ja keelehoole

Üldteemad : eesti kirjakeele kujunemine 19. sajandil.

- Algustäheõigekiri: nimi, nimetus ja pealkiri; isikud ja olendid; kohad ja ehitised; asutused, ettevõtted ja organisatsioonid; riigid ja osariigid; perioodikaväljaanded; teosed, dokumendid ja sarjad; ajaloosündmused; üritused; kaubad

Lauseõpetus ja õigekiri

Lause suhtluseesmärgid.

- Lauseliikmed: öeldis, alus, sihitis, määrus ja öeldistäide; täiend; korduvate eri- ja samaliigiliste lauseliikmete ja täiendite kirjavahemärgistamine; koondlause; lisandi ja ütte kirjavahemärgistamine ja kasutamine lauses
- Liht- ja liitlause; liitlause õigekiri; rindlause; rindlause osalausete ühendamise võimalused; rindlause kirjavahemärgistamine; põimlause; pea- ja kõrvallause; põimlause õigekiri; segaliitlause; lauselühend, lauselühendi õigekiri; auselühendi asendamine kõrvallausega; liht- ja liitlause sõnajärg; otsekõne, kaudkõne ja tsitaat; otsekõnega lause muutmine kaudkõneks

Õpitulemused

Suuline ja kirjalik suhtlus

Õpilane

- peab sobivalt telefoni- ja mobiilivestlusi;

- käsitleb koos partneri või rühmaga sihipäraselt eakohaseid teemasid ning lahendab probleemülesandeid, kasutades sobivalt kas suulist või kirjalikku keelevormi;
- oskab algatada, arendada, tõrjuda ja katkestada nii suhtlust kui ka teemasid; väljendab oma seisukohti ja sõnastab vajadusel oma eriarvamuse; teeb ettepanekuid, esitab omapoolseid põhjendusi, annab vajadusel lisateavet.

Teksti vastuvõtt

Õpilane

- orienteerub tekstimaailmas: tunneb olulisi tekstiliike (peamisi tarbe-, teabe-, meedia- ja reklaamižanreid), nende põhijooni ja kasutusvõimalusi; teab, et teksti väljenduslaad sõltub teksti kasutusvaldkonnast liigist ja autorist; eristab tarbe-, teabe-, meedia- ja reklaamtekstide stiile üks-teisest, argisuhtluse ja ilukirjanduse stiilist; teab peamisi mõjutusvahendeid.

Tekstiloome

Õpilane

- leiab tekstiloomeks vajalikku kirjalikku või suusõnalist teavet raamatukogust ja internetist; valib kriitiliselt oma teabeallikaid ja osutab nendele sobivas vormis;
- tunneb esinemise ettevalmistuse ja kirjutamise protsesse ja kohandab neid oma eesmärkidele;
- oskab eesmärgipäraselt kirjutada kirjandit;
- oskab suuliselt esineda (tervitab, võtab sõna, koostab ja peab lühikest ettekannet ja kõnet).

Õigekeelsus ja keelehoole

Õpilane

- teab eesti keele lauseehituse peajooni; tunneb keelendite stiiliväärtust; oskab keelendeid tekstis mõista ja kasutada;
- teab suulise ja kirjaliku keelevormi erijooni;
- järgib eesti õigekirja aluseid ja põhireegleid; oskab õigekirjajuhiseid leida veebiallikatest, sõna- ja käsiraamatutest;
- rakendab omandatud keeleteadmisi tekstiloomes, tekste analüüsid ja hinnates.
- teab õpitud tekstiliikide keelelisi erijooni; kasutab tekstide koostamisel tavakohast ülesehitust ja vormistust.

9. klass

Suuline ja kirjalik suhtlus

Õppesisu

- Veebisuhtluse eesmärgid, võimalused ja ohud.
- Veebipõhised suhtluskanalid: jututoad, blogid, kommentaarid.
- Veebis kommenteerimine. Keeleviisakus ja -väärikus. Anonüümsuse mõju keelekasutusele. Aktuaalse meediateksti kommenteerimine vestlusingis. Loetu kirjalik ja suulin vahendamine. Suhtlemine ajakirjanikuga.
- Väitlus, väitluse reeglid.

Õpitulemused

9. klassi lõpetaja:

- esitab kuuldu ja loetu kohta küsimusi, teeb kuuldu ja loetu põhjal järeldusi ning annab hinnanguid;
- suudab asjalikult sekkuda avalikku diskussiooni meediakanalites, üritustel ja mujal;
- kommenteerib veebis asjakohaselt.

Teksti vastuvõtt

Õppesisu

- Veebilehed: eesmärgid ja ülesehitus. Veebist teabe otsimine, teabeallikate ja info kriitiline hindamine.
- Teabe talletamine ja süstematiseerimine.
- Sõnalise teksti seostamine pildilise teabega (foto, joonis, skeem jm). Pilttekstide ja teabegraafika lugemine ja tõlgendamine.
- Tarbetekstide eesmärk, tarbetekstide tunnused ja ülesehitus. Tarbe- ja teabetekstidest olulise info leidmine, süstematiseerimine ja selle põhjal järelduste tegemine.
- Funktsionaalstiilid: tarbe-, teabe-, meedia- ja reklaamitekstide keelekasutus.

Õpitulemused

9. klassi lõpetaja:

- loeb ja kuulab avaliku eluga kursisoleku ja õppimise eesmärkidel ning isiklikust huvist; rakendab lugemise ja kuulamise eri viise ja võimalusi;

- loeb ja kuulab sihipäraselt, kriitiliselt ja arusaamisega nii oma huvivaldkondade kui ka õpi- ja elutabelisi tekste;

- valib teadlikult oma lugemisvara;
- suudab teha järeldusi kasutatud keelevahenditest, märkab kujundlikkust.

Tekstiloome

Õppesisu

- Arutlusteema leidmine ja sõnastamine isikliku kogemuse või alustekstide põhjal.
- Arutluse põhiskeem: väide, põhjendus, järeldus.
- Teksti pealkirjastamine. Tekstilõik, tekstilõigu ülesehitus. Lõikude järjestamise põhimõtted ja võimalused.
- Teksti sidusus. Jutustava, kirjeldava ja arutleva tekstiosa sidumine tervikuks.
- Sobivate keelendite valimine kõnelemisel ja kirjutamisel vastavalt suhtluseesmärkidele.
- Kirjaliku ja suulise keelekasutuse eripära.
- Teksti keeleline toimetamine: sõnastus- ja lausestusvigade parandamine.
- Keeleteadmiste rakendamine töös tekstidega. Keelekujundite kasutamine tekstiloomel: konteksti sobivad ja sobimatud kujundid.
- Tarbetekstide koostamine ja vormistamine: elulookirjeldus, seletuskiri, avaldus, taotlus.

Õpitulemused

9. klassi lõpetaja:

- oskab eesmärgipäraselt kirjutada kirjandit; asjalikke kommentaare ja arvamused;
- oskab kirjutada elulugu, avaldusi, seletuskirju ja taotlusi;
- seostab oma kirjutise eesmärgiga ja teiste tekstidega;
- vahendab kuuldud ja loetud tekste eetilisel, sobiva pikkuse ja täpsusega.

Õigekeelsus ja keelehoole

Õppesisu

Üldteemad

- Keeleuendus. Kirjakeele areng tänapäeval: võimalused ja ohud.
- Keelesugulus, soomeugri ja indoeuroopa keeled.
- Eesti keele eripära, võrdlus teiste keeltega.

Hääliku õpetus ja õigekiri

- Muutumate sõnade kokku- ja lahkukirjutamine.
- Tsitaatsõnade märkimine kirjas. Võõrnimede õigekiri ja vormimoodustus.
- Lühendamise põhimõtted ja õigekiri, lühendite käänamine.
- Poolitamine, sh võõrsõnade ja -nimede poolitamine.
- Arvuti keelekorrektori kasutamine.

Sõnavaraõpetus

- Keelendite stiilivärving, seda mõjutavad tegurid. Fraseologismid, nende stiilivärving.
- Sõnavara täiendamise võimalused: sõnade tuletamine, liitmine ja tehissõnad. Sagedamini esinevad tuletusliited ja nende tähendus.
- Eesti keele olulisemad sõna- ja käsiraamatud, keelealased veebiallikad. Sõnaraamatute kasutamine sõnade tähenduse ja stiilivärvingu leidmiseks.

Õpitulemused

9. klassi lõpetaja:

- väärtustab eesti keelt ühena Euroopa ja maailma keeltest; suhestab keeli teadlikult, tajub nende erinevusi;
- edastab võõrkeeles kuulnud ja loetud infot korrektses eesti keeles ja arvestades eesti keele kasutuse väljakujunenud tavasid;
- leiab oma sõnavara rikastamiseks keeleallikatest sõnade kontekstitähendusi, kasutusviise ja mõistesuhteid;
- tunneb keelendite stiiliväärtust;
- oskab keelendeid tekstis mõista ja kasutada;
- tuleb eesti kirjakeelega toime isiklikus ja avalikus elus ning edasi õppides.

Praktilised tööd ja IKT rakendamine

- Tarbeteksti koostamine ja vormistamine (tekstitöötlus arvutil, ametikirjade koostamine, blogimine, jututoad)
- Esitluse koostamine ja ettekandmine.
- Kõne.
- Diskussioon, väitlus.
- Infootsing.

- Sõnaraamatute kasutamine.
- Internetipõhine keeleabi
- Veebisuhtlus.